МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: «РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0133-дн
спеціальності: 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
О. С. Мартиненко

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____
Л. М. Шульга

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____
О. О. Андрющенко

Запоріжжя

2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«____» _____20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Мартиненко Олесі Сергіївні

1. Тема роботи: «Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності»
керівник роботи Шульга Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
затверджені наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 р. № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи 01 березня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): проаналізувати сутність ключових понять дослідження; з'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці сучасної початкової школи; схарактеризувати вікові особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів; визначити сутність та особливості інтегрованої художньої діяльності; розробити методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності та обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

5. Перелік графічного матеріалу: 5 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шульга Л.М.	25.12.23 р.	25.12.23 р.
Розділ 1	Шульга Л.М.	18.02.24 р.	18.02.24 р.
Розділ 2	Шульга Л.М.	12.05.24 р.	12.05.24 р.
Висновки	Шульга Л.М.	23.10.24 р.	23.10.24 р.
Додатки	Шульга Л.М.	16.01.25 р.	16.01.25 р.

7. Дата видачі завдання: 25.12.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір та систематизація матеріалу	листопад	виконано
2.	Написання вступу	грудень	виконано
3.	Написання першого розділу	лютий-квітень	виконано
4.	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5.	Написання висновків	жовтень	виконано
6.	Оформлення додатків	січень	виконано
7.	Оформлення роботи, рецензування	лютий	виконано
8.	Захист	березень	

Студент _____ Мартиненко О.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Шульга Л.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ _Зубцова Ю.Є._
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 59 с., 64 джерела, 3 додатки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови та розробити методичне забезпечення розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

Об’єкт дослідження: процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Предмет дослідження: інтегрована художня діяльність як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Методи дослідження: загальні методи наукового пізнання: діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при аналізі впливу інтегрованої художньої діяльності на розвиток творчих здібностей молодших школярів; *методи теоретичного дослідження:* педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури й особливостей розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Теоретичне значення роботи полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних умов ефективного розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інтегрованої художньої діяльності.

Практичне значення полягає в розробленні методичного забезпечення для вчителів початкової школи щодо застосування інтегрованої художньої діяльності.

Галузь використання: заклади освіти.

РОЗВИТОК, ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ, МОЛОДШІ ШКОЛЯРИ, ПРОЦЕС, ІНТЕГРОВАНА ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

SUMMARY

Martynenko O.S. Development of Creative Abilities of Younger Students in the Process of Integrated Artistic Activity

The qualification work consists of an introduction, two parts, conclusions, a list of references (64 articles, 5 of foreign origin), and appendices.

In modern conditions of educational and societal development, significant attention is given to the formation of a creative personality capable of independent thinking, generating new ideas, and their realisation. The development of creative abilities is especially important at a young school age when cognitive processes are actively forming, emotional and value-based attitudes toward the world are being shaped, and communicative skills are being developed.

The relevance of this study on the development of creative abilities in younger students through integrated artistic activities is determined by the current challenges of Ukrainian education, which focuses on the formation of a creative, harmoniously developed personality. In the context of the implementation of the New Ukrainian School Concept, particular attention is given to the development of creative thinking, emotionally-aesthetic perception of the world, and the ability to express oneself through art.

The issue of developing the creative abilities of primary school students is explored in the works of domestic and foreign scholars, particularly in psychology, pedagogy, and the philosophy of education. It gains special significance in the context of modern educational reforms, which call for an integrated approach to teaching artistic subjects.

The research purpose: to theoretically substantiate the pedagogical conditions and develop methodological support for the development of creative abilities in younger students in the process of integrated artistic activities.

The research tasks:

1) to clarify the essence of the concept of “creative abilities” and define their structure;

2) to determine the psychophysiological features of the creative development of younger students;

3) to investigate the essence and features of integrated artistic activities in the development of creative abilities of younger students;

4) to develop methodological support for integrated artistic activities aimed at developing creative abilities in younger students;

5) to substantiate the pedagogical conditions for the development of creative abilities of younger students in the process of integrated artistic activities.

The research object of the qualifying work is the process of developing the creative abilities of younger students.

The research subject: the integrated artistic activities as a means of developing the creative abilities of younger students.

The part 1 “Theoretical and Methodological Foundations of the Problem of Developing Creative Abilities in Younger Students” contains an analysis of the concept of “creative abilities,” their essence, structure, and psychophysiological features of the creative development of younger students.

The part 2 “Methodological Foundations for Developing Creative Abilities in Younger Students through Integrated Artistic Activities” discusses the essence and features of integrated artistic activities, develops methodological support for these activities, and substantiates the pedagogical conditions for developing creative abilities in younger students through integrated artistic activities.

The obtained results can be used by primary school teachers in general education institutions and by club leaders in extracurricular education institutions to effectively implement an integrated approach in art education, which will contribute to the development of students’ creativity and increase their interest in artistic activities.

Keywords: development, creative abilities, younger students, process, integrated artistic activity

ЗМІСТ

Вступ……..…. 8
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів ……..…… 12
1.1. Поняття творчих здібностей та їх структура ……..…… 12
1.2. Психофізіологічні особливості творчого розвитку молодших школярів…….……. .23
Розділ 2. Методичні засади розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності…….…… 33
2.1. Сутність і особливості інтегрованої художньої діяльності……..… 33
2.2. Методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності в розвитку творчих здібностей молодших школярів ……... 38
2.3. Обґрунтування педагогічних умов розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності……. 51
Висновки…….…… .61
Список використаних джерел……...…… 66
Додатки……..…..… 72

ВСТУП

Сучасна Україна переживає складні соціально-економічні, культурні та політичні трансформації, що значно впливають на всі сфери життя, зокрема й на освіту. В умовах воєнного стану, вимушеного переміщення населення, інформаційних викликів та психологічного навантаження на дітей особливої актуальності набувають педагогічні технології, спрямовані на підтримку емоційного стану школярів, розвиток їхніх творчих здібностей та формування стійкості до життєвих труднощів.

Актуальність проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності підтверджується основними положеннями чинних нормативно-правових документів у сфері освіти України.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про освіту», освіта має сприяти всебічному розвитку особистості, її творчих здібностей та ініціативності. Стаття 6 цього закону визначає ключовими завданнями освіти розвиток особистості, формування її творчого потенціалу та здатності до самореалізації в суспільстві.

Закон України «Про загальну середню освіту» також наголошує на необхідності розвитку індивідуальних здібностей учнів, зокрема через упровадження інтегрованого навчання та використання сучасних педагогічних методик.

Національна доктрина розвитку освіти XXI століття проголошує одним із пріоритетів освіти формування креативної, інтелектуально розвиненої особистості, здатної до творчої самореалізації. Доктрина акцентує увагу на необхідності оновлення змісту освіти, зокрема шляхом запровадження нових форм і методів навчання, орієнтованих на інтеграцію мистецьких дисциплін.

Концепція «Нова українська школа» (НУШ) передбачає кардинальні зміни в освітньому процесі, зокрема впровадження компетентнісного підходу, що включає розвиток творчого мислення, креативності та ініціативності учнів.

Інтегроване навчання є одним із ключових принципів НУШ, а мистецька освіта розглядається як важливий інструмент формування емоційного інтелекту та здатності до самовираження.

Актуальність проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності підтверджується дослідженнями вітчизняних науковців у галузі педагогіки, психології та мистецької освіти.

Зокрема, фундаментальні дослідження творчості та її розвитку в дітей молодшого шкільного віку провели І. Біла, В. Моляко, І. Руденко, які визначили творчість як основний фактор гармонійного розвитку особистості та наголошували на важливості створення сприятливого освітнього середовища для її реалізації.

В. Кардашов, Л. Михайлова, В. Рагозіна, О. Пометун, О. Савченко, І. Бех розглядають творчість як найвищу цінність і вважають пріоритетним для молодшого школяра процес творення як діяльності з самопізнання й саморозвитку.

Проблему мистецької освіти та її інтеграції з іншими видами діяльності досліджували О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, Л. Михайлова, С Ничкало, Г. Падалка, О. Рудницька, Вони вважади, що інтегративний підхід до навчання сприяє розвитку не лише пізнавальної активності, а й творчих здібностей дітей. Науковці доводять, що поєднання різних видів мистецької діяльності допомагає розкрити індивідуальний потенціал учня, формує його емоційний інтелект та здатність до креативного мислення.обґрунтовують необхідність використання міжпредметних зв’язків у навчанні, оскільки це сприяє глибшому розумінню мистецьких процесів і забезпечує всебічний розвиток учнів.

На жаль, всупереч багатоаспектному висвітленню проблеми розвитку творчих здібностей учнів початкової школи, залишається низка невирішених питань, що зумовлено наявністю суперечностей між:

– потребою сучасного суспільства у творчих, креативних особистостях та традиційною системою навчання, яка ще недостатньо орієнтована на розвиток творчого мислення та самовираження учнів;

– теоретичним обґрунтуванням важливості інтегрованого підходу в освіті та практичними труднощами його реалізації у шкільній практиці, зокрема через недостатню підготовку педагогів до впровадження міждисциплінарного навчання;

– необхідністю розвитку індивідуального творчого потенціалу учнів та типовими навчальними програмами, які не завжди передбачають достатню варіативність методів для розвитку творчості через мистецтво;

– важливістю емоційного комфорту та психологічної підтримки дітей в умовах сучасних викликів (зокрема, воєнного стану, вимушеної міграції) та недостатнім рівнем інтеграції мистецької діяльності як засобу психоемоційної реабілітації у початковій школі.

Ці суперечності вказують на необхідність подальшого дослідження ефективних методик розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності та створення педагогічних умов для їх успішної реалізації, що зумовлює вибір теми дослідження: «Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні педагогічних умов та методичне забезпечення розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

Завдання дослідження:

1. З’ясувати сутність поняття «творчі здібності» та визначити їхню структуру.

2. Визначити психофізіологічні особливості творчого розвитку молодших школярів

3. Дослідити сутність та особливості інтегрованої художньої діяльності з розвитку творчих здібностей молодших школярів.

4. Розробити методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності, спрямоване на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

5. Обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Предмет дослідження – інтегрована художня діяльність як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано наступні **методи дослідження:** *загальні методи наукового пізнання*: діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при аналізі впливу інтегрованої художньої діяльності на розвиток творчих здібностей молодших школярів; *методи теоретичного дослідження:* педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури й особливостей розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Використані методи забезпечили комплексне пізнання предмета дослідження, дали можливість якісно проаналізувати науково-теоретичні дані.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних умов та методики розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методичного забезпечення розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності із, яке сприяє: підвищенню мотивації молодших школярів до творчої діяльності, формуванню їхніх художньо-естетичних навичок та розвитку гнучкого мислення, дозволяє зробити освіній процес більш захопливим, варіативним і відповідним до індивідуальних можливостей кожної дитини.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Поняття творчих здібностей та їх структура

У сучасних умовах розвитку освіти та суспільства значна увага приділяється формуванню творчої особистості, здатної до самостійного мислення, генерації нових ідей та їх реалізації. Особливо важливим є розвиток творчих здібностей у молодшому шкільному віці, коли відбувається активне становлення когнітивних процесів, формування емоційно-ціннісного ставлення до світу та розвиток комунікативних навичок.

Поняття «творчі здібності» є міждисциплінарним, розглядається у межах психології, педагогіки, філософії та мистецтвознавства і вимагає розгляду ключових дефініцій: «розвиток», «творчість» і «здібності».

Поняття «розвиток» є однією з фундаментальних категорій філософії, психології, педагогіки та інших наук. Воно відображає процес якісних змін, переходу від простішого до складнішого, від нижчого рівня до вищого.

У філософському аспекті розвиток розглядається як незворотний, спрямований та закономірний процес змін, що відбувається у природі, суспільстві та свідомості. Він передбачає рух уперед, удосконалення та самозміну системи [58].

Ж. Піаже вважав, що вихід із суперечностей дає змогу формувати інтелектуальні операції і забезпечує розвиток особистості і вбачав джерело розвитку особистості в інтелектуальному процесі, що розгортається за сформованими природними алгоритмами та в певних життєвих обставинах суб’єкта, які породжують проблеми, створюють ускладнення і суперечності [63].

У психології розвиток визначається як процес кількісних і якісних змін у психіці та поведінці особистості, що відбуваються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Вітчизняні науковці підкреслюють, що розвиток особистості є результатом взаємодії спадкових задатків, соціального середовища та активної діяльності самої людини [43].

У педагогіці розвиток розглядається як процес формування особистості в освітньому середовищі, що включає її інтелектуальний, емоційний, соціальний і творчий потенціал. Важливу роль у розвитку відіграє навчання, виховання та самореалізація дитини.

Щодо розвитку творчих здібностей, цей процес передбачає активізацію мислення, уяви, креативності, формування індивідуального стилю діяльності, здатності до нестандартного розв’язання завдань. Особливо інтенсивно цей розвиток відбувається в молодшому шкільному віці, коли діти відкриті до нових знань, активно експериментують та набувають навичок самовираження.

Таким чином, розвиток – це динамічний, поступальний процес змін, що забезпечує становлення особистості, її адаптацію та вдосконалення. У контексті дослідження розвитку творчих здібностей молодших школярів поняття «розвиток» відображає формування та збагачення їхнього творчого потенціалу через інтегровану художню діяльність.

Поняття «творчість» відображає здатність людини до створення нового, оригінального, до генерації нестандартних ідей та їхньої реалізації у різних сферах діяльності.

В енциклопедичній літературі «творчість» визначається як діяльність, спрямована на створення якісно нового, оригінального продукту, що має суспільну або особистісну значущість. Творчість охоплює різні сфери людської діяльності – науку, мистецтво, техніку, освіту, філософію та інші галузі, де можливе генерування нових ідей, методів, форм або матеріальних об'єктів [13].

Енциклопедичні визначення творчості наголошують на таких ключових аспектах, як: новизна – результат творчої діяльності відрізняється від уже відомих аналогів; оригінальність – творче рішення має нестандартний характер;

соціальна значущість – створене має цінність для суспільства або особистості; процес мислення – творчість пов'язана з інтелектуальною діяльністю, уявою, інтуїцією, експериментуванням [57].

У філософії творчість розглядається як вищий рівень людської активності, що проявляється у створенні нових матеріальних або духовних цінностей. Г. Гегель та інші відомі філософи підкреслювали, що творчість є основою прогресу та самореалізації особистості [57].

Психологія тлумачить творчість як діяльність людини, в якій виникають нові результати та процес, що передбачає наявність в особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю [42]. Л. Виготський наголошував, що творчість є ключовим фактором розвитку особистості, оскільки дозволяє дитині по-новому сприймати світ та активно змінювати його. Дж. Гілфорд та Е. Торренс розглядали творчість як когнітивний процес, що включає дивергентне мислення, оригінальність та вміння комбінувати ідеї [64]. В. Роменець трактує творчість як діяльність людини, в процесі якої відбувається формування та уможливлення «вияву її неповторної індивідуальності» [47, с. 9].

В. Моляко зазначає, що творчість у тій чи іншій формі не є талантом «обраних», вона доступна кожному: «школяр, який засвоює нові знання, розв'язує нову, незнайому задачу, і робітник, який виконує нове технічне завдання, і комбайнер, якому потрібно в процесі збирання урожаю врахувати вологість колосся, напрямок вітру – всі вони займаються творчістю, розв'язують творчі задачі» [37].

О. Кульчицька серед властивостей творчої особистості виокремлює: виникнення спрямованого інтересу до певної галузі знань ще в дитячі роки; зосередження на творчій роботі, спрямованість на обраний напрям діяльності; велику працездатність; підпорядкованість творчості духовній мотивації; стійкість, непоступливість у творчості; захоплення роботою [52].

Е. Фромм, К. Роджерс, А. Маслоу розглядали творчість як потребу вищого, духовного рівня [48]. А. Маслоу вважав її прагненням до самовираження людини, найвищою насолодою, цінністю, яка надає людському життю сенс і вбачав механізми творчості в самореалізації людини [62].

У педагогіці творчість визначається як здатність учня до самостійного мислення, пошуку нових рішень, експериментування та самовираження. Педагогічне тлумачення творчості акцентує на результаті, який вбачається в «якісно нових матеріальних та духовних цінностях суспільного значення, формуванні в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, максимальній стимуляції самостійної діяльності учнів, розвитку стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань» [8, с. 326].

Педагоги вважають, що творчість є невід'ємною складовою гармонійного розвитку дитини і має розвиватися через гру, мистецтво, пізнавальну діяльність [52]. Тому основний акцент у педагогіці робиться на духовну складову творчості в продуктивній діяльності, яка збагачує внутрішній світ людини, забезпечує взаємозв'язок між інтелектуальним життям особистості та проявом її потенціалу [55, с. 471]. Л. Михайлова, В. Мозговий, Г. Несен, Л. Сохань, С. Шевцова розглядають творчість як вищу форму прояву природи людини, що виявляється у свободі вибору стратегії життя, свідомому перетворенні самого себе. У мистецтві педагоги пов'язують творчість із здатністю особистості до самовираження через різні художні форми [17]. Л. Масол зазначає, що творчість у мистецтві є не лише створенням нового продукту, а й особливим способом осмислення світу [30].

Таким чином, творчість – це здатність людини до створення нового, оригінального, що базується на уяві, мисленні, досвіді та індивідуальному баченні. У контексті розвитку молодших школярів творчість є основним механізмом їхнього пізнання світу, самовираження та формування особистості, а інтегрована художня діяльність стає ефективним засобом її стимулювання.

Поняття «здібності» відображає потенційні можливості особистості в різних видах діяльності. Здібності визначають рівень успішності виконання завдань, темпи навчання та професійного розвитку людини.

У філософії здібності розглядаються як прояв сутності людини, її природної схильності до певних видів діяльності. Г. Гегель і Б. Спіноза вважали, що здібності формуються в результаті взаємодії вроджених якостей та соціального середовища.

З точки зору психології, здібності – це індивідуальні особливості людини, які є передумовами для успішного виконання певної діяльності, вони не є вродженими і розвиваються в процесі діяльності та навчання [43].

Загальні здібності необхідні для широкого спектра діяльності, в якому є важливими мислення, пам’ять, увага. Спеціальні здібності пов’язані з конкретними видами діяльності, такими як музичні, художні, літературні, математичні тощо [43]. Дж. Гілфорд і Г. Гарднер зробили значний внесок у розвиток теорій інтелекту, виокремивши множинний інтелект і різні типи здібностей. Дж. Гілфорд розширив традиційне уявлення про інтелект, запропонувавши модель структури інтелекту (SOI, Structure of Intellect). Він виокремив понад 120 різних видів інтелектуальних здібностей [61]. Його теорія заклала основу для дослідження творчого мислення та дивергентного інтелекту.

Г. Гарднер розвинув ідею множинного інтелекту, критикуючи традиційний підхід до вимірювання інтелекту (наприклад, IQ-тести). Він запропонував концепцію множинного інтелекту (Multiple Intelligences Theory), де виокремив вісім основних типів інтелекту: логіко-математичний, лінгвістичний, просторовий, музичний, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньо особистісний, натуралістичний [60]. Г. Гарднер підкреслював, що кожна людина володіє унікальним поєднанням цих інтелектів, і традиційні методи оцінювання не можуть повністю відобразити розмаїття людських здібностей.

У педагогіці здібності визначаються як індивідуальні психічні якості учня, які впливають на успішність його навчальної та творчої діяльності.

В. Сухомлинський надавав значення вихованню особистості і зазначав, що здібності не є статичними, вони можуть розвиватися за умови правильної організації освітнього процесу [55]. Вітчизняна педагогіка базується на вченні В. Сухомлинського й сучасні науковці підкреслюють, що в молодшому шкільному віці здібності особливо пластичні й можуть активно формуватися через гру, навчання, творчу діяльність.

У контексті творчого розвитку здібності відіграють вирішальну роль, оскільки саме вони визначають здатність дитини до креативного мислення, уяви, художньої експресії. Л. Масол підкреслює, що розвиток творчих здібностей потребує спеціально організованої діяльності, зокрема інтегрованої художньої освіти [33].

Таким чином, можна узагальнити, що здібності є сукупністю індивідуальних характеристик особистості, що забезпечують успішне засвоєння знань і реалізацію в різних видах діяльності. У контексті дослідження вони розглядаються як передумова творчого розвитку молодших школярів, а інтегрована художня діяльність виступає ефективним засобом їхнього формування.

Філософія розглядає творчі здібності як фундаментальний аспект людського існування, що відображає здатність людини до перетворення дійсності, самовираження та продукування нових ідей, змістів і форм. Творчість у філософії є рушійною силою культурного, наукового та суспільного прогресу.

Різні філософські напрями по-різному трактують природу творчих здібностей. Антична філософія (Платон, Аристотель) вбачала творчість як прояв божественного натхнення або як реалізацію потенційних можливостей людини. Середньовічна філософія (Августин Блаженний, Тома Аквінський) розглядала творчі здібності як дар від Бога, що сприяє розвитку духовності. Філософія Відродження (Леонардо да Вінчі, Піко делла Мірандола) наголошувала на самореалізації людини та її безмежному творчому потенціалі. Німецька класична філософія (І. Кант, Г. Гегель, Ф. Шеллінг) пов’язувала

творчі здібності з активністю розуму, свободою волі та здатністю до саморозвитку. Екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр, А. Камю) розглядав творчість як спосіб самовираження людини у світі, подолання абсурду та утвердження власної індивідуальності. Постмодернізм (М. Фуко, Ж. Дерріда) трактує творчість як гру значень і деконструкцію традиційних норм, що дозволяє відкривати нові горизонти мислення [58].

Філософи виокремлюють у структурі творчих здібностей такі ключові аспекти, як: онтологічний аспект – творчі здібності як прояв людської сутності (Гегель, Маркс); гносеологічний аспект – творчі здібності як механізм пізнання світу та самопізнання (Кант, Гуссерль); аксіологічний аспект – творчі здібності як цінність у суспільному розвитку (Ніцше, Хайдеггер); соціокультурний аспект – вплив культури, традицій, історичного контексту на формування творчого потенціалу людини (Фуко, Дерріда) [58].

Філософія наголошує, що розвиток творчих здібностей є невід'ємним від процесу самовдосконалення, пошуку сенсу життя та активної взаємодії людини зі світом. Творча особистість здатна ставити питання, виходити за межі усталених норм, експериментувати та створювати нове.

У сучасній філософії творчі здібності розглядаються як ключовий ресурс для розвитку науки, технологій, мистецтва та культури. В умовах постіндустріального суспільства творчість стає основою інновацій, а здатність до креативного мислення – визначальним фактором успішності особистості.

Таким чином, у філософії творчі здібності осмислюються як фундаментальна характеристика людської природи, яка виражається у здатності до саморозвитку, створення нового та активного перетворення дійсності. Вони є основою особистісної свободи, духовного розвитку та прогресу

У психологічній науці творчі здібності розглядаються як індивідуальні психічні якості особистості, що забезпечують продуктивну творчу діяльність та виявляються в здатності до нестандартного мислення, оригінальності, уяви, інтуїції та гнучкості розуму.

Значний внесок у дослідження цього феномену зробили такі психологи, як: Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Г. Гарднер, Л. Виготський.

Дж. Гілфорд розробив концепцію дивергентного мислення, яка розкриває теорію здатності генерувати різноманітні ідеї у відповідь на нестандартні завдання. Е. Торренс створив тести креативності, які дозволяють оцінити рівень розвитку творчих здібностей. Г. Гарднер запропонував теорію множинного інтелекту, де виокремив креативний інтелект як окремий компонент. Л. Виготський наголошував на соціальній природі творчості, підкреслюючи, що розвиток творчих здібностей відбувається через взаємодію з культурним середовищем.

Дослідження проблеми творчості в психології дозволяє виокремити такі основні компоненти творчих здібностей:

– Когнітивний компонент – розвинене мислення (гнучкість, оригінальність, швидкість генерування ідей), здатність до образного, асоціативного мислення, фантазія.

– Емоційно-мотиваційний компонент – внутрішня мотивація до творчої діяльності, інтерес, натхнення.

– Особистісний компонент – незалежність суджень, відкритість до нового, толерантність до невизначеності.

– Діяльнісний компонент – вміння застосовувати творчі підходи у практичній діяльності [43].

Згідно з дослідженнями психологів, розвиток творчих здібностей залежить від: біологічних факторів, таких як задатки, нейропсихологічні особливості; соціальних факторів, до яких відносять освітнє середовище, вплив батьків, педагогів, суспільства; педагогічних умов, представлених методами навчання, застосуванням інтегрованих мистецьких технологій, створенням атмосфери творчості [43].

У молодшому шкільному віці творчі здібності проявляються в грі, експериментуванні, художній діяльності. Діти цього віку мають яскраву уяву, емоційну чутливість та допитливість, що створює сприятливі умови для

розвитку креативності [47]. Саме тому важливо використовувати інтегровані методи навчання, які сприятимуть розвитку творчого потенціалу.

Таким чином, у межах психології творчі здібності розглядаються як комплекс психічних характеристик, що забезпечують можливість особистості створювати нове, нестандартне. Їхній розвиток залежить від багатьох факторів, зокрема від організації освітнього середовища, збагаченого художньо-творчими методами навчання. У контексті молодшої школи саме мистецтво та інтегрована художня діяльність є ефективними засобами стимулювання творчих

У педагогіці поняття «творчі здібності» розглядається як індивідуальні особливості учня, які визначають його здатність до нестандартного мислення, самовираження та створення оригінального продукту в різних видах діяльності [48]. Творчі здібності є важливим компонентом особистісного розвитку та формуються у процесі навчання, виховання та активної творчої діяльності [20].

Різні дослідники дають власне трактування поняття «творчі здібності» у педагогічній науці. В. Сухомлинський наголошував, що розвиток творчих здібностей є ключовим завданням школи, оскільки вони забезпечують гармонійний розвиток особистості та здатність мислити нестандартно. О. Савченко вважала, що творчі здібності розкриваються через активну пізнавальну діяльність, інтерес до навчання та особистісну самореалізацію [50]. Л. Масол підкреслювала, що мистецька освіта та інтеграція мистецтв є важливими для розвитку креативного потенціалу молодших школярів і розглядає творчі здібності як здатність до художнього мислення, емоційної чутливості, уяви та експериментування [31].

Педагогічні дослідження вітчизняних науковців виокремлюють такі основні компоненти творчих здібностей:

– Когнітивний – здатність аналізувати, узагальнювати, будувати логічні та асоціативні зв’язки.

– Емоційно-мотиваційний – прагнення до творчої діяльності, ініціативність, натхнення.

– Уявний – здатність до створення нових образів, символів, моделей.

– Комунікативний – вміння взаємодіяти з іншими під час творчого процесу.

– Діяльнісний – здатність реалізовувати власні ідеї через практичну діяльність (малювання, музику, літературу тощо).

У педагогіці підкреслюється, що творчі здібності не є вродженими, а формуються під впливом:

– педагогічного середовища: методів навчання, інтеграції мистецтв, активних форм роботи [53];

– діяльності учня: гри, творчого експериментування, самостійного пошуку рішень [27];

– мотивації: інтересу до творчості, можливості самовираження [23];

– підтримки з боку вчителя, створення умов для розвитку креативності, індивідуального підходу [7].

Таким чином, у педагогіці творчі здібності розглядаються як динамічний процес розвитку індивідуальних можливостей учня до творчої діяльності. Вони формуються через активне навчання, експериментування, мистецьку освіту та підтримку з боку вчителя. Особливо важливо розвивати творчі здібності у молодшому шкільному віці, оскільки цей період є найбільш сприятливим для становлення креативного мислення та художньо-образної виразності.

Отже, проведений аналіз теоретичних джерел показав, що творчі здібності є складним, багатокомпонентним феноменом, який розглядається у філософському, психологічному та педагогічному контекстах. Вони проявляються у здатності людини до створення якісно нових і оригінальних ідей, продуктів або рішень, що мають цінність як для особистого розвитку, так і для суспільства загалом. Структура творчих здібностей охоплює когнітивний, емоційно-мотиваційний, уявний, комунікативний та діяльнісний компоненти, які в комплексі визначають рівень креативності особистості. Важливу роль у їхньому розвитку відіграють як індивідуальні психологічні особливості, так і

соціокультурні фактори, зокрема середовище навчання, педагогічні методи та види діяльності.

Особливо значущим є розвиток творчих здібностей у молодшому шкільному віці. На основі сучасних досліджень встановлено, що творчі здібності молодших школярів – це індивідуальні психологічні якості, що забезпечують здатність дітей до самостійного генерування нових ідей, створення оригінальних художніх образів та нестандартного вирішення завдань у різних видах діяльності. Вони включають розвинену уяву, гнучкість мислення, асоціативність, емоційну чутливість, здатність до імпровізації та творче самовираження. Творчі здібності мають складну багаторівневу структуру, яка включає когнітивні, емоційно-мотиваційні та особистісні компоненти. Творчі здібності проявляються через оригінальність, гнучкість мислення, здатність до дивергентного мислення та уяви, а також через високу мотивацію до творчої діяльності.

З’ясовано, що розвиток творчих здібностей молодших школярів значною мірою залежить від сприятливого освітнього середовища, методів навчання та рівня підтримки з боку педагогів і батьків. Виявлено, що важливими умовами розвитку творчості є свобода вираження думок, стимулювання допитливості та надання можливостей для експериментування.

Розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку має свої вікові особливості, пов’язані з психофізіологічними характеристиками цього періоду. Важливим є розуміння того, як саме діти цього віку сприймають творчість, які чинники впливають на їхню здатність до креативного мислення, а також які методи і форми роботи є найбільш ефективними для стимулювання творчої активності. У наступному розділі буде проведено аналіз психологічних і педагогічних аспектів творчої діяльності молодших школярів, з урахуванням їхніх вікових особливостей, мотиваційних чинників та специфіки розвитку креативного мислення.

1.2. Психофізіологічні особливості творчого розвитку молодших школярів

Молодший шкільний вік є одним із найважливіших етапів розвитку дитини, коли активно формується її мислення, уява, емоційна сфера та здатність до творчої діяльності. У цей період відбувається інтенсивний когнітивний і соціальний розвиток, що створює сприятливі умови для розкриття творчого потенціалу.

Особливістю творчої діяльності молодших школярів є те, що вони природно схильні до фантазування, експериментування, відкриття нового. Водночас їхні творчі здібності ще не є сформованими повністю і потребують цілеспрямованого розвитку через систему навчання та виховання.

У цьому розділі вважаємо за необхідне провести аналіз основних вікових характеристик творчої діяльності молодших школярів, визначенню факторів, що впливають на її розвиток, та педагогічних умов, які сприяють розкриттю творчого потенціалу дитини.

Розвиток творчих здібностей у цьому віці залежить від таких психофізіологічних особливостей як: пластичність мозку, емоційна чутливість, активний розвиток уяви [43].

Аналіз психолого-педагогічної літератури доводить, що молодший шкільний вік є періодом активного розвитку психофізіологічних процесів, що визначають здатність дитини до творчої діяльності. У цей час відбуваються значні зміни у функціонуванні мозку, мислення, емоційної сфери та уяви, що створює сприятливі умови для формування креативності.

Одна з ключових особливостей цього віку – висока нейропластичність, тобто здатність мозку до змін і адаптації. Це виражається в наступному: формуються нові нейронні зв’язки, що сприяє швидкому засвоєнню нової інформації та гнучкості мислення; розвиваються механізми асоціативного мислення, що дозволяє дітям створювати незвичні поєднання образів, ідей і понять; відбувається активізація правої півкулі мозку, яка відповідає за образне

мислення, уяву, інтуїцію та емоційне сприйняття [43]. Завдяки пластичності мозку молодші школярі швидко адаптуються до творчих завдань, легко навчаються через гру, експериментування та художньо-естетичну діяльність.

Діти цього віку мають підвищену емоційну сприйнятливість, що суттєво впливає на їхню творчу активність. Емоції є основним мотиватором діяльності – діти легше включаються в творчий процес, якщо він викликає позитивні почуття. Висока емоційність сприяє яскравому образному мисленню, що допомагає створювати цікаві, нестандартні ідеї [26]. Однак нестійкість емоційної сфери може призводити до швидкої втрати інтересу або труднощів у завершенні творчого завдання. У зв’язку з цим важливо використовувати емоційно насичені методи навчання, наприклад: ігри, казки, інтерактивні завдання, які підтримують інтерес до творчості.

Молодший шкільний вік є періодом поступового переходу від мимовільного до довільного сприймання, що суттєво впливає на розвиток уваги, мислення, емоційного реагування та творчості дитини. Мимовільне сприймання притаманне дітям дошкільного віку – вони звертають увагу переважно на яскраві, незвичні або емоційно насичені об’єкти, незалежно від власних цілей. У молодшому шкільному віці відбувається поступовий розвиток довільного сприймання, коли дитина починає усвідомлено зосереджуватися на певних деталях, аналізувати, порівнювати та робити висновки [42].

Розвиток довільного сприймання у молодших школярів характеризується характерними змінами. Діти навчаються виокремлювати головне у великому потоці інформації. Формується цілеспрямованість уваги, діти можуть довше концентруватися на творчих завданнях. Виникає здатність до усвідомленого естетичного оцінювання, школярі починають помічати гармонію форм, кольорів, звуків та сюжетів у творах мистецтва [42].

Перехід до довільного сприймання сприяє більш усвідомленому сприйняттю мистецтва, що впливає на розвиток творчих здібностей. Відбувається поглиблення сприйняття художніх образів, діти починають розуміти смислові зв’язки, символіку, стилістику мистецьких творів.

Формується естетичний смак, школярі починають відрізняти гармонійні та дисгармонійні поєднання кольорів, звуків, рухів тощо. Збагачується емоційний досвід, естетичне сприймання розвиває емоційну чутливість, що є основою для творчої діяльності [42].

Перехід до довільного сприймання впливає на творчу діяльність молодших школярів. Дослідження таких науковців як: І. Біла, В. Інжестойкова, Н. Карпінська, А. Шевчук доводять важливість художньої діяльності у процесі творчого розвитку молодших школярів. Науковці зазначають, що в процесі художньої діяльності діти навчаються обдумано підходити до створення власних творчих продуктів: малюнків, історій, музичних композицій тощо [4]. Покращуються технічні навички, зосередженість на деталях сприяє більш ретельному виконанню творчих завдань. Розвиток уяви та експериментування сприяє усвідомленому сприйняттю світу, розширює межі фантазії, допомагає створювати нестандартні творчі рішення.

Перехід від мимовільного до довільного сприймання у молодших школярів відіграє важливу роль у розвитку їхніх естетичних почуттів, художнього смаку та здатності до творчої самореалізації. У цей період важливо використовувати методи, які сприятимуть усвідомленому сприйняттю мистецтва, розвиватимуть уважність до деталей та стимулюватимуть креативне мислення [5]. В. Клименко зазначає про вплив почуттєвого сприйняття на творчий розвиток, акцентують на ролі почуттів у встановленні контакту між дитиною і предметом та стверджують: чим багатший чуттєвий досвід дитини, чим глибші її емоції й почуття, тим яскравіші образи уяви та гостріше бажання відтворити власні враження у творчій діяльності [21].

Н. Аніщенко зазначає роль комплексного впливу мистецтв, завдяки якому в дітей поглиблюється здатність до емоційного переживання та співпереживання. Діти навчаються виражати почуття через різні форми художньої діяльності: музику, рух, малюнок тощо. Взаємодія мистецтв допомагає дітям розвивати чутливість до звуку, кольору, форми, ритму, що збагачує їхній естетичний досвід. [1, с. 40]. Дослідниця акцентує на

естетичному сприйнятті й вбачає в ньому «взаємодію результатів перцептивних та інтелектуальних, репродуктивних і творчих психічних актів», завдяки яким воно здійснюється у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення і є комплексною психічною діяльністю, що має значення для розвитку творчих здібностей [1, с. 41]. Комплексне використання мистецтв сприяє розвитку креативного мислення, допомагає дітям створювати нові художні образи. Інтеграція мистецтв заохочує дітей поєднувати різні види творчості, що стимулює пошук нових форм самовираження та сприяє розвитку художньо-образного мислення [19]. Завдяки взаємодії мистецтв діти навчаються бачити глибші сенси та символіку в мистецьких творах. Це допомагає їм створювати більш осмислені та виразні творчі роботи.

У формуванні естетично чутливої та творчо активної особистості психологи акцентують на залежності відчуттів від установок сприйняття і вважають першим етапом розвитку творчих здібностей накопичення вражень [43]. В. Моляко стверджує, що накопичення вражень передує прояву творчості в зорових, сенсомоторних, мовленнєвих напрямах [37].

Почуття відіграють ключову роль у процесі сприйняття мистецтва та творчої діяльності молодших школярів. У цьому віці емоційний досвід є провідним у пізнанні світу, а мистецтво стає ефективним засобом розвитку почуттів, формування естетичного сприйняття та стимулювання творчого потенціалу дитини [9].

Сприйняття художніх творів у молодших школярів базується не стільки на логічному аналізі, скільки на емоціях та особистих почуттях. Дитина відгукується на красу музики, живопису чи літератури через безпосередні почуття [32]. Позитивні емоції, пов’язані з естетичними об’єктами, мистецтвом, сприяють розвитку художнього смаку та любові до творчості [36]. Спілкування з мистецтвом допомагає дітям усвідомлювати та висловлювати власні почуття, співпереживати героям творів.

Почуття як мотивацію до творчості розглядає В. Клименко і зазначає, що творчий процес молодших школярів значною мірою зумовлений їхнім

емоційними станом [21, с. 16]. Позитивні почуття стимулюють бажання створювати щось нове, діти використовують творчість як засіб передачі своїх почуттів. Пережиті емоції впливають на зміст і характер творчих робіт дитини. Мистецька діяльність дозволяє дитині не лише відображати навколишній світ, а й виражати власні переживання: у живописі – за допомогою кольорових поєднань та динаміці ліній; у музиці – через ритм, мелодію та темп виконання; у літературі – через образність мови та емоційне забарвлення текстів; у театральній діяльності – через жести, міміку, інтонацію голосу [35]. Позитивні емоції стимулюють креативність, якщо дитина отримує задоволення від мистецької діяльності, вона активно шукає нові творчі рішення. М. Коновальчук називає почуття фундаментом естетичного сприйняття мистецтва та ключовим чинником розвитку творчих здібностей молодших школярів [23, с. 28]. Через емоційні переживання діти глибше розуміють мистецькі твори, отримують натхнення для власної творчості та навчаються виражати свій внутрішній світ [12]. Таким чином, важливо створювати умови для емоційно насиченого мистецького досвіду, який сприятиме гармонійному розвитку особистості дитини.

Л. Масол виокремлює художньо-образне мислення, яке проявляється у створених дітьми образах під час художньої творчості. Це особливий тип мислення, що ґрунтується на емоційному сприйнятті, асоціативності та здатності до творчої трансформації реальності [30].

Характеристиками художньо-образного мислення є:

– емоційність: – кожен художній образ пронизаний емоційним забарвленням, відображає настрій і почуття дитини.

– неповторність – навіть за однакових завдань результати дітей різні, адже кожна дитина додає щось своє, особисте.

– яскравість – образи, створені дітьми, часто є живими, насиченими кольорами, динамічними.

– асоціативність – діти поєднують різні враження, фантазії, спогади, створюючи нові, оригінальні образи.

– декоративність – уявлення дитини про красу проявляється у використанні орнаментів, узорів, символів.

– оригінальність – діти не просто відтворюють реальність, а додають власне бачення, новизну, творчий підхід.

Художньо-образне мислення розширює уявлення про світ, допомагає дитині осмислювати реальність через творчі образи. Воно сприяє розвитку естетичного смаку, адже дитина вчиться помічати красу та виражати її у власних роботах [34]. Художньо-образне мислення формує навички самовираження, що є основою для художньої, музичної, літературної творчості, розвиває креативне мислення, навчає дитину бачити нестандартні рішення та створювати нові ідеї.

Художньо-образне мислення є важливим компонентом творчого розвитку молодших школярів. Воно проявляється в емоційно насичених, асоціативних, яскравих і неповторних образах, які діти створюють у процесі художньої діяльності. Підтримка цього типу мислення через інтегроване мистецьке навчання сприяє розвитку креативності, самовираження та естетичного світосприйняття дитини.

Ключову роль у творчій діяльності дитини в молодшому шкільному віці відіграє уява. Вона є важливим психофізіологічним механізмом, що допомагає школярам осмислювати навколишній світ, моделювати нові ситуації та активно проявляти творчий потенціал.

Особливості розвитку уяви на цьому етапі характеризується яскравою образністю, емоційною насиченістю, високою рухливістю, слабкою критичністю. Завдяки цим особливостям уява стає основою для активного розвитку творчого мислення.

Розвинена уява сприяє генерації оригінальних ідей, нестандартних рішень. Активна уява впливає на всі види мистецької діяльності: Уява допомагає дитині не боятися помилок, пробувати нові способи вираження думок, поєднувати знайомі елементи у новий спосіб. Це розвиває: гнучкість мислення – здатність швидко змінювати ідеї, адаптуватися до нових ситуацій;

творчу сміливість – вміння експериментувати без страху невдачі; фантазійну ініціативність – бажання придумувати нові сюжети, образи, композиції [9].

Щоб ефективно стимулювати уяву молодших школярів, науковці рекомендують використовувати інтегровані форми навчання, що поєднують мистецтво, гру, експериментування, заохочувати творчі ігри, які розвивають фантазію; надавати дітям можливість самостійно створювати казки, історії, малюнки, мелодії; формувати емоційно позитивну атмосферу, де дитина почувається вільною у вираженні своїх фантазій [12].

Активний розвиток уяви є важливою віковою особливістю молодших школярів, яка суттєво впливає на формування їхніх творчих здібностей. Уява допомагає дитині не лише відображати реальність, а й змінювати її, створювати нові художні образи, експериментувати та розвивати креативне мислення. Саме тому в освітньому процесі необхідно стимулювати уяву через інтегровані методи навчання, творчі завдання та емоційно насичене спілкування з мистецтвом [12].

Психофізіологічні особливості молодших школярів, а саме: пластичність мозку, емоційна чутливість та активний розвиток уяви – створюють сприятливі умови для формування творчих здібностей. Використання інтегрованої художньої діяльності, ігрових методів та емоційно забарвленого навчання дозволяє ефективно стимулювати креативність дітей, сприяючи їхньому гармонійному розвитку.

Отже, аналіз літературних джерел дозволив узагальнити основні психофізіологічні особливості молодших школярів, що впливають на розвиток їхніх творчих здібностей. У цей період відбувається активне формування когнітивних процесів, емоційної сфери та художньо-образного мислення, що створює сприятливі умови для розвитку творчості. Мозок молодших школярів відзначається високою нейропластичністю, що сприяє швидкому засвоєнню нової інформації та легкій зміні способів мислення. Це дає змогу дітям: експериментувати з новими ідеями; комбінувати знайомі образи у незвичайні форми; знаходити нестандартні творчі рішення. Уява в цьому віці є провідним

механізмом творчого процесу. Вона проявляється у: створенні яскравих та оригінальних художніх образів; здатності до фантастичних ігор, казкотворення; комбінуванні реального та уявного в мистецькій діяльності. Молодші школярі емоційно відкриті, їхні почуття глибоко впливають на художню діяльність. Завдяки цьому: мистецькі твори дітей мають яскраво виражене емоційне забарвлення; зображувальна, музична, літературна творчість стає засобом вираження внутрішнього світу дитини; емоційні переживання стимулюють інтерес до творчих експериментів. У цьому віці поступово розвивається довільна увага, що впливає на здатність дітей: детальніше аналізувати художні твори; усвідомлено сприймати естетичні характеристики мистецтва; більш тривало зосереджуватися на творчій діяльності. Наглядно-образне мислення домінує, що зумовлює яскраву образність дитячих творів. Елементи логічного мислення починають формуватися, сприяючи побудові композиції та структури творчих робіт. Художньо-образне мислення дозволяє дітям створювати нестандартні та емоційно насичені образи.

Проведений аналіз психологічних особливостей творчого розвитку учнів початкової школи дозволяє визначити три ключові компоненти: когнітивний, емоційний і продуктивний. Їхній взаємозв’язок забезпечує гармонійний розвиток творчих здібностей дітей у процесі художньої діяльності.

Когнітивний компонент відображає рівень пізнавальної активності дитини та її здатність оперувати образами, ідеями й асоціаціями. До його складових належать: уява – основний механізм творчості, що дозволяє дітям комбінувати образи, створювати нові концепції та фантазувати; дивергентне мислення – здатність знаходити кілька рішень однієї проблеми, генерувати нестандартні ідеї; асоціативне мислення – уміння встановлювати зв’язки між різними поняттями, явищами, художніми образами; художньо-образне мислення – здатність формувати виразні, емоційно насичені художні образи.

Емоційний компонент пов’язаний із внутрішнім емоційним світом дитини та її ставленням до мистецтва й творчого процесу. Він охоплює: емоційну чутливість – здатність тонко сприймати художні образи, музику, кольори,

форми та передавати свої почуття в творчості; естетичні переживання – формування власних естетичних уподобань, розвиток смаку, здатність відчувати гармонію; мотивацію до творчої діяльності – інтерес до створення власних художніх творів, бажання експериментувати та самовиражатися.

Продуктивний компонент проявляється у безпосередній творчій діяльності дітей, яка знаходить вираження у різних формах мистецтва: образотворчій діяльності (малювання, ліплення, аплікація, створення декоративних композицій); літературній творчості (вигадування казок, віршів, історій, розвиток образної мови); музичній творчості (експерименти з ритмом, мелодією, створення імпровізацій); театральній діяльності (участь у театралізованих постановках, розвиток виразності рухів, міміки, інтонації).

Когнітивний, емоційний і продуктивний компоненти творчого розвитку тісно взаємопов’язані: пізнавальні здібності дозволяють дитині створювати нові образи, емоційний світ збагачує їх змістом, а продуктивний компонент втілює їх у конкретних формах художньої діяльності. Розвиток кожного з цих компонентів сприяє формуванню гармонійної, творчої особистості молодшого школяра.

Отже, психофізіологічні особливості молодших школярів створюють сприятливі передумови для розвитку їхніх творчих здібностей. Висока пластичність мозку, активний розвиток уяви та емоційна чутливість забезпечують здатність дітей до художнього самовираження і знаходять своє відображення в ключових компонентах: когнітивному, емоційному і продуктивному. Їхній взаємозв’язок забезпечує гармонійний розвиток творчих здібностей дітей у процесі художньої діяльності.

Таким чином, проведене теоретичне дослідження доводить, що творча діяльність молодших школярів має низку характерних особливостей, зумовлених їхнім психофізіологічним розвитком та специфікою сприйняття навколишнього світу. Основними віковими особливостями творчості дітей молодшого шкільного віку є: активний розвиток уяви та образного мислення; емоційна чутливість та відкрите самовираження, здатність глибоко переживати

та виражати свої почуття через художню творчість; перехід від мимовільного до довільного сприйняття, здатність до аналізу, усвідомленого створення художніх образів; інтерес до гри, імпровізації та експериментування з матеріалами та засобами вираження; неусталеність творчого стилю, емоційно-чуттєве сприймання інтегрованих мистецьких форм. Інтеграція різних видів мистецтва, використання особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів у навчанні сприяють гармонійному розвитку їхніх творчих здібностей.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Сутність та особливості інтегрованої художньої діяльності

Розвиток творчих здібностей молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти, особливо в контексті Концепції Нової української школи (НУШ), яка передбачає компетентнісний підхід до навчання, орієнтацію на креативність та самовираження дітей.

У цьому процесі особливу роль відіграє інтегрована художня діяльність, яка поєднує різні види мистецтва (музику, живопис, літературну творчість, театр тощо) та сприяє гармонійному розвитку особистості. Такий підхід дозволяє: розширювати межі творчого мислення дитини; формувати міжпредметні зв’язки; залучати школярів до активної творчої діяльності; забезпечувати емоційне залучення та мотивацію до навчання.

Методичні засади розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності базуються на принципах: інтерактивності (залучення дитини в активний творчий процес); комплексності (поєднання різних видів мистецтва); індивідуального підходу (урахування рівня розвитку та інтересів кожної дитини); емоційності (створення середовища, що надихає на творчість).

У цьому розділі розглядаються основні методи, прийоми та педагогічні технології, що сприяють ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів через інтегровану художню діяльність.

Інтегрована художня діяльність розглядається в літературі як процес творчої взаємодії різних видів мистецтва (музики, живопису, театру, літератури тощо), що сприяє цілісному естетичному розвитку особистості молодшого

школяра. Інтегрований підхід забезпечує глибше розуміння мистецьких явищ, розширює межі творчого самовираження та сприяє формуванню креативного мислення.

Сутність інтегрованої художньої діяльності полягає в тому, що інтеграція у мистецькій освіті передбачає поєднання різних видів мистецтва в єдиній навчальній або творчій діяльності [2]. Методика викладання мистецтва в початковій ланці Нової української школи (НУШ) передбачає гармонійне застосування різних видів мистецтва з метою формування цілісного художньо-естетичного сприйняття та розвитку творчих здібностей молодших школярів. Інтегрований підхід сприяє глибшому розумінню мистецьких явищ, розширенню емоційного досвіду та стимулюванню креативного мислення дітей.

Основні принципи методики викладання мистецтва в НУШ полягають в інтеграції мистецьких дисциплін, поєднанні музики, образотворчого мистецтва, театру, літератури, танцю для комплексного розвитку дітей або використанні різних мистецьких засобів у межах одного уроку, наприклад, малювання під музику, драматизація літературних творів [3].

Наступним важливим принципом в організації уроків мистецтва є діяльнісний підхід. Навчання через активну творчу діяльність: створення малюнків, ліплення, імпровізація, театральні вистави, спільні мистецькі проекти, забезпечують активне включення учнів у творчий процес. Залучення дітей до таких інтерактивних форм роботи, як гри, експериментування, колективна творчість, сприяють самовираженню дітей, розвитку їх креативної сфери.

Залучення емоційної сфери розвитку учнів, організація емоційно-ціннісного сприйняття мистецтва формує в учнів здатність сприймати мистецькі твори, осмислювати їх, висловлювати власні почуття, рефлексувати. Створення атмосфери творчої свободи дозволяє кожній дитині проявити індивідуальність [54].

Використання творчих завдань з відкритим кінцем дозволяють дітям пропонувати власні рішення і сприяють розвитку креативного мислення та уяви. Стимулювання дивергентного мислення на уроках мистецької галузі актуалізують пошук нестандартних шляхів вираження у творчості.

Важливим принципом у застосуванні інтегративного підходу на уроках мистецтва є комплексність та доступність [13]. Використання простих, але ефективних інструментів для розвитку творчого потенціалу учнів дозволяють адаптувати мистецькі методики відповідно до вікових особливостей дітей. Інтегрована методика викладання мистецтва в початковій школі відповідає концепції НУШ та спрямована на всебічний розвиток дитини. Поєднання різних видів мистецтва дозволяє дітям не лише отримувати знання, а й активно творити, самовиражатися та розвивати власний естетичний смак.

Другий важливий аспект інтегрованої художньої діяльності полягає у взаємопроникненні мистецьких засобів, що відкриває широкі можливості для творчого самовираження дітей [56]. Завдяки цьому молодші школярі можуть передавати свої почуття та емоції через музику, колір, рух, слово, що сприяє багатогранному розвитку їхнього естетичного світосприйняття.

Формами взаємопроникнення мистецьких засобів є синестезія у мистецтві, рух і пластика, колір як засіб передачі настрою, слово та звук.

Синестезія передбачає поєднання слухових та зорових образів під час малювання під музику, створення кольорових асоціацій до звуків; відображення музичних ритмів через динаміку ліній та форм у малюнках [51].

Рух та пластика як емоційний виразник сприяє вираженню емоцій та сюжетів через танець, пантоміму, театральні етюди, дозволяє інсценізувати літературні твори з використанням жестів, міміки та руху [45].

Колір як засіб передачі настрою розширює можливості учнів у використанні теплих та холодних кольорів для створення певної атмосфери в малюнках. У сприйнятті творів мистецтва підводить до аналізу кольорових рішень та їх емоційного впливу.

Слово та звук у творчому процесі сприяє поєднанню художнього слова та музики. Це находить своє відображення в рецитації під музичний супровід, складанні віршів за мотивами музичних творів тощо [44]. Учні можуть використовувати музику для створення образних асоціацій у літературній творчості.

Зазначене взаємопроникнення мистецьких засобів збагачує естетичне сприйняття дитини, розширює її художній досвід, сприяє розвитку асоціативного та образного мислення; формує здатність до багатовимірного вираження почуттів, що важливо для розвитку емоційного інтелекту; підсилює мотивацію до творчості, адже дає змогу дітям знаходити власні унікальні засоби самовираження [46].

Таким чином, взаємопроникнення мистецьких засобів є ключовою особливістю інтегрованої художньої діяльності, яка відкриває перед молодшими школярами безмежні можливості для розвитку творчих здібностей.

Також інтеграція у мистецькій освіті передбачає розвиток емоційно-образного мислення шляхом активної взаємодії з художніми творами.

Інтеграція у мистецькій освіті також передбачає розвиток емоційно-образного мислення шляхом активної взаємодії з художніми творами. Це означає, що дитина не лише сприймає мистецтво як естетичний об’єкт, а й переживає його на емоційному рівні, формуючи глибші смисли та асоціації.

Формування емоційно-образного мислення у процесі мистецької інтеграції відбувається завдяки співпереживанню художньому твору [14]. Слухаючи музику, діти можуть уявляти образи, ситуації, емоційні стани. Аналізуючи картину, школярі навчаються розпізнавати почуття та думки, які хотів передати художник.

Розвиток асоціативного мислення передбачає створення учнями власних творів з опорою на отримані мистецькі враження. Діти можуть малювати картини під впливом прослуханої музики або вигадувати історії на основі побачених картин [59]. Пошук відповідників між кольорами, звуками, рухами, словами активізує метафоричне мислення.

Поєднання різних видів мистецтва відбувається під час читання казок із подальшою ілюстрацією або театральною імпровізацією, ритмічного вираження літературних творів через музику. Учні початкової школи можуть отримувати творчі завдання зі створення мелодійного супроводу до віршів.

Емоційний діалог з мистецтвом здійснюється в процесі обговорення картин, музичних творів, театральних постановок через власні емоції: «Які почуття викликає ця музика?». «Які кольори ти відчуваєш у цій мелодії?». «Як ти гадаєш, що хотів сказати автор?».

Розвиток емоційно-образного мислення в процесі інтеграції мистецтв стимулює творчу активність та уяви, допомагає дітям краще усвідомлювати власні емоції та почуття інших, формує здатність до символічного та абстрактного мислення, розвиває естетичний смак і художню культуру.

Таким чином, завдяки інтегрованій мистецькій освіті молодші школярі навчаються не лише сприймати мистецтво, а й активно взаємодіяти з ним, що сприяє розвитку їхньої творчої особистості. Інтегрована художня діяльність є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів. Вона сприяє формуванню цілісного художнього світогляду, збагачує емоційно-естетичний досвід дітей і стимулює їхню активну творчу діяльність.

Отже, результати дослідження засвідчили, що інтегрована художня діяльність є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів, оскільки вона поєднує різні види мистецтва – музику, живопис, театр, хореографію, літературу, сприяючи цілісному художньому сприйняттю світу та активному творчому самовираженню дітей.

Сутність інтегрованої художньої діяльності полягає у взаємодії різних видів мистецтва, що дає змогу молодшим школярам використовувати широкий спектр художньо-виражальних засобів. Це сприяє розвитку їхнього естетичного сприйняття, емоційно-образного мислення, уяви та асоціативності.

Особливості інтегрованої художньої діяльності включають: гармонійне поєднання різних мистецьких напрямів, що розширює художній досвід дитини; взаємопроникнення мистецьких засобів, що дозволяє дітям виражати себе через

музику, колір, рух, слово; формування креативного середовища, яке стимулює самостійність, ініціативність та творчу активність школярів; використання інтерактивних, діяльнісних і особистісно орієнтованих методів навчання, що посилюють мотивацію дітей до творчості.

Вплив інтегрованої художньої діяльності на розвиток творчих здібностей молодших школярів полягає у: збагаченні сенсорного та емоційного досвіду дітей; формуванні навичок синтетичного сприйняття мистецтва; стимулюванні здатності до імпровізації, нестандартного мислення та самостійного художнього творення.

Інтегрована художня діяльність є потужним інструментом розвитку творчого потенціалу молодших школярів, оскільки створює сприятливі умови для комплексного художнього розвитку, активізації уяви, емоційно-образного мислення та самовираження дітей. Вона відповідає концепції Нової української школи, яка передбачає інтеграцію мистецтва в освітній процес, сприяючи гармонійному розвитку особистості школяра.

2.2. Методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності в розвитку творчих здібностей молодших школярів

Методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності є ключовим аспектом розвитку творчих здібностей молодших школярів. Ефективна організація освітнього процесу вимагає комплексного підходу, який поєднує інноваційні методи, інтерактивні технології та дидактичні засоби, спрямовані на активне залучення дітей до творчого процесу.

Інтегрована художня діяльність у початковій школі передбачає синтез різних видів мистецтва (музики, живопису, літератури, театру, хореографії), що сприяє розвитку образного мислення, уяви та креативності. Особливо важливою є роль методичних прийомів, які дозволяють ефективно поєднувати мистецькі дисципліни та забезпечувати цілісне сприйняття художнього образу.

У цьому розділі розглянуто педагогічні підходи, методи інтеграції мистецтв у навчальний процес, що сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності. Особлива увага приділена формуванню творчої мотивації, створенню ситуації успіху, використанню інноваційних методів навчання, а також практичним рекомендаціям щодо їх упровадження в освітній процес.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності ґрунтується на сучасних педагогічних підходах, які сприяють активному залученню дітей до творчого процесу, стимулюють їхню ініціативність, креативність та здатність до художнього самовираження.

Діяльнісний підхід є одним із ключових у розвитку творчих здібностей молодших школярів, передбачає активне залучення дітей до різних форм художньої діяльності, активну взаємодію дітей із мистецькими матеріалами, техніками та формами художньої діяльності, що дозволяє їм розвивати творчі здібності, навички самовираження, сприяє розвитку самостійності, ініціативності, вміння працювати в команді та емоційної виразності учнів початкової школи.

Таблиця 2.1.

Методи діяльнісного підходу у мистецькій освіті молодших школярів

Група методів	**Назва методу**	**Приклад**
Ігрові методи Гра є природною формою діяльності молодших школярів, що дозволяє їм легко засвоювати мистецькі знання та навички	Рольові ігри (Додаток А)	«Юні художники», «Маленькі композитори», «Театральна вистава», що допомагають дітям відчути себе творцями.
	Ігри на розвиток уяви	«Що б сталося, якби?..» – придумування альтернативних кінцівок до казок, історій
	Рухливі ігри	поєднання музики і руху, танцювальна імпровізація

Продовження таблиці 2.1.

Проєктні методи Передбачають виконання учнями творчих завдань, які потребують самостійного або групового пошуку рішень.	Індивідуальні та колективні мистецькі проєкти	створення малюнків, ілюстрацій, макетів, театралізованих вистав
	Крос-дисциплінарні проєкти	поєднання музики, малюнка та літератури у спільній роботі
	Артпроєкти на основі вивчених тем.	створення артбуків створення виставкових експозицій
Проблемно-пошукові методи Стимулюють дітей до самостійного дослідження та пошуку нестандартних рішень у мистецтві.	Метод художнього дослідження	аналіз картин, музичних творів, театральних постановок із пошуком нових смислів
	Метод відкритих запитань	«Чому цей художник використав саме такі кольори?», «Що відчуває музикант, виконуючи цей твір?»
	Метод творчого експериментування	змішування технік малювання, створення нових музичних ритмів, імпровізація в русі
Метод творчої імпровізації Заохочує дітей до вільного самовираження, розвиває їхню креативність і гнучкість мислення.	Імпровізація у малюванні	створення картин без попереднього ескізу
	Музична імпровізація	складання мелодій, ритмічних партій, використання голосу та звуків навколо
	Театральна імпровізація	відтворення сцен без заздалегідь визначеного сценарію
Метод занурення в мистецьку діяльність Передбачає створення	Музично-художні перформанси	поєднання живопису, музики, театру в одному занятті
	Арт-терапевтичні техніки	створення картин під музику, малювання із закритими очима для розвитку тактильного сприйняття

Продовження таблиці 2.1.

особливої атмосфери, яка дозволяє дітям максимально відчути мистецтво	Занурення в культурний контекст	вивчення традиційних українських мистецьких практик через власну творчість

Методи діяльнісного підходу у мистецькій освіті молодших школярів сприяють розвитку їхньої творчості, емоційної виразності та здатності до самовираження. Використання ігрових, проєктних, проблемно-пошукових, імпровізаційних методів та методів занурення допомагає формувати у дітей цілісне сприйняття мистецтва та мотивує їх до активної участі у творчому процесі.

Особистісно орієнтований підхід у мистецькій освіті спрямований на врахування індивідуальних особливостей, уподобань і можливостей кожної дитини. Він створює умови для самовираження, розвитку творчого потенціалу та формування позитивного ставлення до мистецтва. Цей підхід спрямований на врахування індивідуальних особливостей, уподобань, рівня розвитку кожної дитини. Підхід забезпечує надання можливості вибору художніх засобів і матеріалів, диференційоване навчання, що враховує творчий потенціал кожного учня, заохочення самостійного мистецького вираження через проєкти та імпровізацію.

Таблиця 2.2.

Методи особистісно орієнтованого підходу в мистецькій освіті молодших школярів

Група методів	**Назва методу**	**Приклад**
Метод диференційованого навчання Передбачає підбір завдань відповідно до рівня розвитку,	Індивідуальні творчі завдання	кожен учень обирає рівень складності роботи.
	Гнучке коригування педагогічної підтримки	слабшим учням надається більше допомоги, а сильніші отримують можливість працювати самостійно.

Продовження таблиці 2.2.

інтересів та здібностей кожного учня.	Варіативні форми навчання	групові, парні та індивідуальні завдання.
Метод вільного вибору Сприяє розвитку самостійності та відповідальності за творчий процес.	Вибір техніки виконання	малюнок, аплікація, ліплення тощо).
	Вибір матеріалів	акварель, гуаш, олівці, природні матеріали
	Вибір теми	Вибір теми роботи в межах загальної мистецької концепції
Метод емоційного занурення Розвиток творчості через активацію емоційної сфери дитини	Слухання музики	слухання музики перед малюванням або ліпленням для викликання асоціацій та натхнення.
	Обговорення творів мистецтва	обговорення творів мистецтва через емоційний досвід «Які почуття викликає ця картина?»
	Творче завдання за настроєм	«Який малюнок передасть твій настрій?»
Метод рефлексії та самооцінки Дозволяє дитині усвідомити власний творчий розвиток.	Обговорення робіт	обговорення власних робіт та робіт однокласників у доброзичливій формі.
	Метод аналізу	«Що мені вдалося найкраще?» – кожен учень аналізує свої досягнення.
	Щоденник творчості	ведення «Щоденника творчості» для фіксації емоцій і вражень від занять
Метод творчої співпраці Формує комунікативні навички та вчить дітей працювати у творчих групах.	Спільні проєкти	створення колажів, спільних картин, театралізація казок
	Майстер-класи (Додаток Б)	діти навчають один одного наприклад, як малювати певну техніку
	Виставка, презентація	колективне створення виставок, презентацій

Методи особистісно орієнтованого підходу в мистецькій освіті молодших школярів допомагають розкрити індивідуальність кожної дитини, сприяють розвитку емоційної чутливості, самооцінки та мотивації до творчості. Вони

забезпечують комфортні умови для самовираження та формування позитивного ставлення до мистецької діяльності.

Компетентнісний підхід у мистецькій освіті молодших школярів спрямований на формування ключових і предметних компетентностей, які дозволяють дитині не лише отримати знання, а й ефективно їх застосовувати у творчій діяльності. Важливою особливістю є інтеграція різних видів мистецтва, що допомагає розвивати багатогранне художньо-естетичне мислення.

Основна ідея цього підходу полягає у формуванні в дітей ключових мистецьких і творчих компетентностей, які вони можуть застосовувати в реальному житті: розвиток навичок естетичного аналізу та інтерпретації творів мистецтва; формування вміння поєднувати різні види мистецької діяльності; оцінювання не тільки результату, а й процесу творчої роботи.

Таблиця 2.3.

Методи компетентнісного підходу в мистецькій освіті молодших школярів з інтегративною художньою творчістю

Група методів	**Назва методу**	**Приклад**
Метод проєктної діяльності Сприяє розвитку креативності, дослідницьких навичок і практичного застосування знань.	Творчі проєкти	створення театральної постановки, ілюстрації до літературного твору, музично-хореографічної композиції
	Кросдисциплінарні проєкти	поєднання мистецтва, літератури, історії, природничих наук
	Створення портфоліо	збірка власних робіт, рефлексія щодо власного творчого розвитку
Метод занурення в мистецьку діяльність Формує емоційне сприйняття мистецтва та навички художньої інтерпретації.	Слухання музики під час образотворення	музично-візуальний синтез
	Відтворення рухів у відповідь на музику	танцювальна імпровізація
	Творче переосмислення класичних творів мистецтва	створення альтернативних сюжетів, стилізація у сучасному форматі

Продовження таблиці 2.3.

Метод інтерактивного навчання Розвиває комунікативні навички, навчає дітей працювати в групі та аналізувати мистецькі явища.	Дискусії про мистецтво	«Які почуття викликає цей твір?»
	Метод «Мозковий штурм»	генерація ідей для створення творчого продукту
	Інтерактивні ігри	«Вгадай мелодію», «Пантоміма за картиною», «Створи історію за малюнком»
Метод проблемного навчання Стимулює пошук нестандартних рішень у мистецтві та розвиток критичного мислення.	Порівняння	порівняння стилів і технік різних епох та культур
	Аналіз	аналіз художніх творів із точки зору авторської ідеї та емоційного впливу
	Створення інтерпретацій	створення власних інтерпретацій класичних творів «Як би ця історія виглядала сьогодні?»
Метод практичного застосування знань (рефлексивно-діяльнісний метод) Закріплює компетентності через реальні творчі завдання.	Творчий звіт	організація виставок, концертів, театральних вистав
	Метод синтезу мистецтв	виконання творчих завдань, що передбачають синтез мистецтв наприклад, створення ілюстрацій на основі музичних вражень
	Рефлексія	«Що нового я дізнався про мистецтво?», «Як я можу використати свої знання?»

Методи компетентнісного підходу в мистецькій освіті допомагають молодшим школярам не тільки опановувати художню діяльність, а й застосовувати її в реальному житті. Завдяки інтегративному підходу вони набувають здатності сприймати мистецтво комплексно, розвивають емоційну чутливість, критичне мислення та вміння креативно висловлювати свої ідеї.

Інтегративний підхід у мистецькій освіті передбачає об'єднання різних видів мистецтва (музика, живопис, театр, танець, література тощо) для гармонійного розвитку творчих здібностей учнів. Цей підхід сприяє глибшому емоційному сприйняттю мистецтва, формуванню міжпредметних зв’язків та розширенню художнього світогляду дітей.

Інтегративний підхід передбачає об’єднання різних мистецьких дисциплін (музика, живопис, література, театр, хореографія) у єдиний освітній процес, а також використання міжпредметних зв’язків для глибшого розуміння мистецьких явищ, створення інтегрованих мистецьких проєктів, у яких поєднуються різні форми творчого вираження, використання технології «синтезу мистецтв» у навчальних заняттях.

Таблиця 2.4.

Методи інтегративного підходу в мистецькій освіті молодших школярів

Група методів	**Назва методу**	**Приклад**
Методи синестезії. Взаємодія мистецьких засобів, сприяє розвитку асоціативного мислення шляхом поєднання різних видів мистецтва	Поєднання живопису й музики	«Живопис і музика» – створення малюнків або композицій під впливом прослуханої музики.
	Поєднання музики й руху	«Музика і рух» – імпровізація рухів або танцю під час прослуховування музичного твору.
	Поєднання слова й образу	«Слово і образ» – ілюстрування літературних творів, створення візуальних образів за описом.
Метод художньо-творчої інтерпретації. Допомагає дітям глибше зрозуміти художній твір через власне його осмислення	Розігрування сценок	за мотивами картин або літературних творів
	Переосмислення відомих сюжетів у різних мистецьких жанрах	малюнок, театралізація, музична імпровізація
	Створення власних історій на основі мистецьких творів	«Яким міг би бути продовження цієї картини?»
Метод міжпредметної інтеграції. Розвиває уявлення про взаємозв’язок мистецтва з іншими навчальними дисциплінами	Спостереження та образотворення	«Мистецтво і природа» – спостереження за природою та її зображення через музику, живопис або поезію.
	Математичний аналіз	«Мистецтво і математика» – аналіз симетрії, пропорцій у творах мистецтва, створення геометричних композицій, математичної мозаїки

Продовження таблиці 2.4.

	Історичний аналіз	«Мистецтво і історія» – вивчення культурних епох через аналіз художніх творів.
Метод ігрової інтеграції Стимулює активне залучення дітей до мистецької діяльності через гру	Рольові ігри	«Уяви себе художником, композитором, скульптором»
	Творчі завдання з перевтілення	«Якби картина ожила, що б відбувалося на ній?»
	Настільні та інтерактивні ігри	ігри на основі мистецького матеріалу, квест «Знайди героя картини»
Метод творчих проєктів. Формує навички самостійного дослідження та реалізації мистецьких ідей	Групові та індивідуальні мистецькі проєкти	створення виставки, театральної постановки, музично-поетичного перформансу
	Мультимедійні проєкти	відеопрезентації, створення цифрових малюнків, анімацій
	Інтерактивні арт-експерименти	спільне створення великих композицій, візуальних інсталяцій
Метод рефлексивного аналізу мистецьких творів. Формує критичне мислення та вміння аналізувати мистецтво.	Порівняння різних видів мистецтва	«Як одна і та сама тема розкривається в музиці, живописі, літературі?»
	Обговорення власних вражень	«Що тобі найбільше сподобалося в цій картині/музиці/виставі?»
	Рефлексія засобами творчості	малюнок, есей, сценка за мотивами мистецького твору

Методи інтегративного підходу сприяють цілісному сприйняттю мистецтва молодшими школярами, розвивають креативне мислення, уяву та емоційний інтелект. Завдяки поєднанню різних видів мистецтва діти вчаться висловлювати себе через різні творчі форми, що сприяє глибшому розумінню краси та гармонії у світі.

Креативний підхід у мистецькій освіті молодших школярів спрямований на стимулювання уяви, самовираження та розвиток нестандартного мислення через художньо-творчу діяльність. Він акцентує увагу на індивідуальності учня,

дозволяє йому експериментувати та знаходити унікальні способи вирішення творчих завдань.

Креативний підхід спрямований на розвиток нестандартного мислення, уяви, асоціативного сприйняття; використання методів мозкового штурму, творчих дискусій, імпровізації; створення експериментальних ситуацій, у яких діти можуть досліджувати нові художні форми; заохочення пошуку оригінальних рішень у процесі творчої діяльності.

Таблиця 2.5.

Методи креативного підходу в мистецькій освіті молодших школярів

Група методів	**Назва методу**	**Приклад**
Метод асоціативного мислення Сприяє розвитку уяви, образного мислення та творчого бачення світу	Метод уявлення	«Що було б, якби…?» – діти уявляють, як змінився б світ, якби він складався лише з певних кольорів, форм або звуків.
	Асоціативний ряд	учням пропонують створити ланцюжок асоціацій на основі музики, картини чи скульптури.
	Метод анімізму	«Живі предмети» – уявлення, що неживі предмети можуть говорити, рухатися, мати емоції.
Метод фантазування. Розширює можливості дітей у створенні унікальних художніх образів.	Метод трансформації	«Казкова трансформація» - придумування історії про те, як герой з однієї казки потрапляє в іншу
	Метод перетворення	«Намалюй музику» – перетворення прослуханої мелодії у графічне зображення або живописну композицію.
	Метод створення унікального образу	«Фантастичні істоти» – створення оригінальних персонажів із поєднанням рис різних тварин, героїв казок, об’єктів чи предметів н
Метод експериментування з мистецькими	Використання нестандартних матеріалів	«Нетрадиційне малювання» – використання пальців, губки, нитки, зубної щітки тощо

Продовження таблиці 2.5.

матеріалами Допомагає дітям відкривати нові техніки та способи художнього вираження.	Комбінування різних технік	поєднання живопису, графіки, аплікації в одній роботі.
	Творчі експерименти Додаток В	створення фактурних картин за допомогою природних матеріалів (пісок, листя, тканина).
Метод імпровізації. Формує гнучкість мислення, здатність швидко адаптуватися до нових творчих завдань	Музична імпровізація	гра на простих музичних інструментах без нот, створення власних мелодій.
	Театральна імпровізація	придумування міні-сценок без сценарію на задану тему.
	Живописна імпровізація	миттєве створення образів без попереднього задуму, лише за емоційним станом.
Метод творчих трансформацій. Розвиває здатність бачити звичні речі з нового ракурсу	Метод фіналізації	«Зміни кінцівку» придумування іншого фіналу до знайомого твору
	Метод зміни стилю	«Зміни стиль» – перетворення сучасної картини у стилі епохи Відродження або навпаки.
	Метод відновлення	«Дай нове життя старому предмету» – використання непотрібних речей для створення мистецького об’єкта.
Метод колективної творчості Стимулює співпрацю та взаємодію, дозволяє поєднувати ідеї різних дітей у спільному проєкті.	Метод ланцюжка	один учень починає малюнок, інші по черзі додають до нього деталі.
	Створення спільної картини	робота групи над великим полотном, де кожен вносить свою частину
	Казка по колу	кожен учасник вигадує частину історії, створюючи непередбачуваний сюжет
Метод візуалізації образів та ідей Дозволяє дітям висловлювати свої думки та почуття через художні	Метод дизайну	«Дизайн мрії» – створення ескізів власного майбутнього будинку…
	Метод асоціацій	«Настрій у кольорі» – передача емоцій через вибір кольорової гами та форми.

Продовження таблиці 2.5.

образи	Метод символізму	«Мій внутрішній світ» – зображення своїх думок та почуттів у вигляді символічних картин.

Методи креативного підходу в мистецькій освіті допомагають дітям вільно виражати свої почуття та думки, стимулюють їхню допитливість і творчу активність. Вони сприяють розвитку нестандартного мислення, емоційної чутливості та здатності до самовираження через мистецтво.

У ході дослідження методичного забезпечення інтегрованої художньої діяльності було визначено ключові педагогічні підходи, що сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів. Зокрема, було обґрунтовано значення діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, інтегративного та креативного підходів у мистецькій освіті.

Розгляд методів діяльнісного підходу дозволив виокремити значення активного залучення дітей до практичної художньої діяльності засобами експериментування, спостереження та взаємодію з мистецькими творами. Особистісно орієнтований підхід спрямований на врахування індивідуальних можливостей, потреб і творчих нахилів кожної дитини, що підсилює її мотивацію до творчості.

Компетентнісний підхід передбачає розвиток мистецьких умінь та навичок, необхідних для творчої діяльності, а також формування здатності до самостійного естетичного судження та аналізу художніх творів. Інтегративний підхід забезпечує поєднання різних видів мистецтва, що сприяє гармонійному розвитку уяви, образного мислення та емоційного сприйняття.

Особливу увагу було приділено методам креативного підходу, які сприяють розвитку уяви, нестандартного мислення, вміння імпровізувати та експериментувати у художній діяльності. Використання методів асоціативного мислення, фантазування, творчих трансформацій та імпровізації дозволяє створювати сприятливі умови для розкриття творчого потенціалу молодших школярів.

Таким чином, методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності має важливе значення для розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. Його ефективне впровадження сприяє не лише формуванню художньо-естетичних компетентностей, а й розвитку особистісних якостей, необхідних для подальшого творчого самовираження та самореалізації в сучасному освітньому просторі.

Застосування різних педагогічних підходів у процесі інтегрованої художньої діяльності дозволяє забезпечити гармонійний розвиток творчих здібностей молодших школярів. Комплексне використання діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, інтеграційного та креативного підходів сприяє формуванню в учнів не лише художньо-естетичних компетенцій, а й загальних навичок творчого мислення, самовираження та емоційної чутливості.

Таким чином, проведене дослідження дозволило розробити методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності, яке сприяє ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів та ґрунтується на використанні сучасних педагогічних підходів та методів, що враховують вікові особливості дітей і сприяють їхній активній участі у творчому процесі.

Методологічною основою методичного забезпечення є: діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний, інтегративний і креативний підходи, які сприяють гармонійному розвитку творчого потенціалу учнів. Розроблене методичне забезпечення зорієнтовано на принципи інтеграції, емоційно-образного розвитку, свободи творчого самовираження та взаємодії різних мистецьких видів діяльності. Укладено методи навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей: методи діяльнісного підходу (проєктна діяльність, художньо-творчі завдання, практичні експерименти); методи особистісно орієнтованого підходу (індивідуалізація творчих завдань, стимулювання самовираження та унікального стилю дітей); методи компетентнісного підходу (формування навичок міждисциплінарної творчої діяльності, розвиток рефлексивного мислення через аналіз власних творчих

робіт); методи інтегративного підходу (поєднання різних видів мистецтва в одному завданні); методи креативного підходу (розвиток нестандартного мислення через імпровізаційні вправи, творчі завдання на асоціації, комбінаторні ігри). Запропоновані методи можуть бути використані в освітньому процесі початкової школи, зокрема в рамках реалізації Концепції Нової української школи. Методичні розробки сприяють підвищенню мотивації молодших школярів до творчої діяльності, формуванню їхніх художньо-естетичних навичок та розвитку гнучкого мислення. Інтеграція мистецьких дисциплін дозволяє зробити навчальний процес більш захопливим, варіативним і відповідним до індивідуальних можливостей кожної дитини.

Методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності, розроблене в рамках дослідження, створює ефективне середовище для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Воно дозволяє поєднати різні мистецькі види діяльності, стимулює активність, ініціативність та індивідуальне самовираження дітей, що відповідає сучасним освітнім вимогам і сприяє гармонійному розвитку особистості.

2.3. Обґрунтування педагогічних умов розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності

Розвиток творчих здібностей молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти, особливо в контексті НУШ, яка орієнтується на формування особистості, здатної до самовираження, креативного мислення та емоційного саморозвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє інтегрована художня діяльність, яка поєднує різні види мистецтва та сприяє гармонійному розвитку дитини.

Ефективність розвитку творчих здібностей молодших школярів значною мірою залежить від створення сприятливих педагогічних умов, які забезпечують: мотивацію до творчості, сприятливе емоційне середовище,

варіативність методів і форм навчання, індивідуалізацію та особистісно орієнтований підхід.

Педагогічні умови виступають основою для розкриття потенціалу дитини у мистецькій діяльності, дозволяє їй вільно експериментувати, комбінувати різні засоби художнього вираження та знаходити власні творчі рішення.

У цьому підрозділі ми розглянемо ключові педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності, а також їх практична реалізація в освітньому середовищі початкової школи.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності потребує створення відповідних педагогічних умов, які забезпечать ефективне включення дітей у творчий процес, стимулюватимуть їхню ініціативу та сприятимуть формуванню цілісного художньо-естетичного світогляду.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень та досвіду впровадження інтегрованого навчання можна виокремити такі ключові педагогічні умови, що сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів: створення творчого та емоційно сприятливого навчального середовища; інтеграція різних видів мистецтва у навчальний процес; використання діяльнісного та інтерактивного підходів у навчанні; мотивація до творчої діяльності та розвиток емоційно-образного мислення.

Першою педагогічною умовою, що сприяє розвитку творчих здібностей молодших школярів нами визначено забезпечення творчого та емоційно сприятливого навчального середовища.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів безпосередньо залежить від емоційно-психологічного клімату, який панує в освітньому середовищі. Атмосфера свободи, довіри та підтримки є важливою педагогічною умовою, що сприяє прояву дитячої ініціативи, креативного самовираження та формуванню позитивного ставлення до мистецької діяльності.

У молодшому шкільному віці діти особливо чутливі до оцінювання дорослих, що може або стимулювати їхню активність, або, навпаки, викликати страх перед помилками та гальмувати творчий розвиток [6]. Тому важливо створити середовище психологічної безпеки, де кожна дитина почуватиметься комфортно та впевнено, знатиме, що її ідеї цінуються.

Для цього педагог має: підтримувати будь-які творчі прояви дитини, навіть якщо вони здаються нетрадиційними або несподіваними; уникати критики, яка може знизити впевненість у власних силах, натомість заохочувати аналіз і рефлексію; заохочувати спроби експериментувати, комбінувати різні техніки, створювати нестандартні образи.

Розвиток творчості потребує самостійності у прийнятті рішень, адже творчість неможлива без внутрішньої мотивації та почуття особистої значущості [15]. В інтегрованій художній діяльності це може бути реалізовано через: можливість вибору матеріалів та технік під час виконання творчих завдань, наприклад, дитина може намалювати музичний образ фарбами, створити пластичну композицію або виразити його у словесній формі; самостійне визначення тематики творчих проєктів відповідно до власних інтересів; заохочення до спонтанної творчості та імпровізації.

Довіра між учителем і учнями є фундаментом, який дозволяє дітям розкривати свої здібності, без страху висловлювати ідеї та експериментувати. Для цього педагог повинен: бути відкритим до діалогу, підтримувати ініціативи дітей, спільно обговорювати творчі задуми; демонструвати щиру зацікавленість дитячою діяльністю, ставитися до неї як до значущого процесу; надавати зворотний зв’язок у формі заохочення та конструктивного аналізу, не оцінюючи роботу як «правильну» чи «неправильну», а допомагаючи дитині бачити її сильні сторони [16].

Спільна мистецька діяльність сприяє формуванню почуття єдності, підтримки та натхнення. Такі методи, як групові арт-проєкти, творчі майстер-класи, театралізовані імпровізації, дають змогу дітям взаємодіяти, обмінюватися ідеями та навчатися одне в одного. Особливе значення має метод

«творчих діалогів», коли учні вчаться розпізнавати емоції в мистецтві, обговорювати власні враження та переживання, що сприяє розвитку емоційного інтелекту та естетичного сприйняття.

Атмосфера свободи, довіри та підтримки є невід'ємним чинником розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності. Вона дозволяє дітям розкрити свій потенціал, сміливо експериментувати, не боятися помилок та отримувати радість від творчого процесу. Саме в такому середовищі формується креативна особистість, здатна до самовираження та художнього осмислення навколишнього світу.

Другою педагогічною умовою ми визначаємо інтеграцію різних видів мистецтва в освітній процес.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів тісно пов'язаний із залученням їх до різних видів мистецтва. Інтеграція мистецтв у навчальний процес забезпечує цілісне сприйняття художньої дійсності, стимулює креативність, розвиває асоціативне мислення та здатність до самовираження.

Дослідження сутності та значення інтеграції мистецтв у початковій школі, проведене в попередньому підрозділі, довело, що інтеграція в мистецькій освіті передбачає: поєднання різних художніх форм – музики, образотворчого мистецтва, театру, хореографії, літератури – в єдиному освітньому процесі; взаємопроникнення мистецьких засобів для створення нових творчих підходів; активне залучення дітей до креативного дослідження мистецького світу через комплексні методи. Така форма навчання відповідає концепції Нової української школи (НУШ), яка орієнтується на розвиток компетентностей, інтеграцію предметів та створення міждисциплінарних зв'язків.

Інтеграція мистецьких дисциплін в освітній процес сприяє розвитку важливих аспектів у формуванні особистості учнів початкової школи. Відбувається розвиток образного мислення та емоційної чутливості [29]. Дитина вчиться сприймати мистецтво не ізольовано, а як частину великого культурного простору. В процесі інтеграції здійснюється стимулювання

асоціативних зв’язків. Наприклад, прослуховування музики може надихнути на створення малюнка або театралізованої сценки. Зміцнюється мотивація до творчої діяльності. Комплексне використання мистецьких засобів робить навчання цікавішим, захопливішим і ближчим до реального життя. Формуються навички імпровізації та експериментування. Діти можуть виражати свої почуття та емоції за допомогою різних мистецьких форм.

Поєднання різних видів мистецтва в навчальному процесі сприяє формуванню художньо-образного мислення, діти вчаться створювати образи, використовуючи різні мистецькі засоби . Інтеграція мистецтв дозволяє дітям мислити нестандартно, експериментувати та створювати унікальні художні продукти. Взаємодія з мистецтвом допомагає дітям краще розуміти власні почуття та виражати їх через творчість. Спільна мистецька діяльність сприяє розвитку вміння працювати в команді, висловлювати власну думку та співпереживати іншим.

Інтеграція різних видів мистецтва в освітній процес є важливою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів. Вона сприяє цілісному сприйняттю мистецтва, розширює межі творчого мислення, стимулює емоційне самовираження та дозволяє дітям вільно досліджувати мистецький світ через різні художні засоби. Застосування інтегрованих методів навчання створює умови для гармонійного розвитку креативної особистості, що є актуальним у контексті сучасної освіти.

Третьою педагогічною умовою ми розглядаємо використання діяльнісного та інтерактивного підходів у навчанні молодших школярів.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів неможливий без активного залучення їх до процесу навчання. Діяльнісний та інтерактивний підходи спрямовані на створення умов, за яких дитина не просто отримує знання, а й безпосередньо взаємодіє з ними, експериментує, самостійно знаходить рішення й активно застосовує творчий потенціал.

Діяльнісний підхід ґрунтується на принципі «навчання через діяльність», де учень виступає не пасивним спостерігачем, а активним учасником творчого

процесу. Основними принципами діяльнісного підходу є: активне включення дитини у творчу практику (малювання, ліплення, музичне виконання, театралізація тощо); орієнтація на самостійний пошук (експериментування з матеріалами, кольорами, техніками, рухами); зміна ролі вчителя – педагог стає організатором та фасилітатором навчальної діяльності.

Інтерактивний підхід передбачає взаємодію дітей між собою, з учителем і мистецькими об'єктами, що сприяє розвитку комунікації, рефлексії та креативного мислення [49]. Головними особливостями інтерактивного підходу є: навчання в діалозі (обговорення, аналіз творів мистецтва, дискусії); робота в групах (спільні художні проєкти, театралізовані вистави); залучення інтерактивних методів (імітаційні ігри, арт-терапія, перформанси).

Застосування діяльнісного та інтерактивного підходів у процесі інтегрованої художньої діяльності сприяє:

– розвитку самостійності та ініціативності: діти вчаться знаходити власні рішення, висловлювати власні думки, експериментувати;

– розвитку емоційної виразності, творчі завдання допомагають дітям глибше усвідомлювати власні почуття та виражати їх через мистецтво;

– підвищенню мотивації до навчання, інтерактивність і практична діяльність роблять навчання цікавим та насиченим;

– формуванню комунікативних навичок, групова робота розвиває вміння співпрацювати, сприймати різні точки зору та взаємодіяти в колективі.

– розширенню творчого мислення – діти вчаться поєднувати різні види мистецтва, знаходити нестандартні рішення, розглядати проблему з різних сторін.

Використання діяльнісного та інтерактивного підходів у навчанні є ключовою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів. Завдяки цим підходам діти активно взаємодіють із мистецтвом, експериментують, самовиражаються, працюють у командах і розвивають критичне та образне мислення. Інтерактивні методи сприяють створенню

творчого освітнього середовища, в якому кожна дитина може розкрити свій потенціал і знайти унікальний спосіб вираження через мистецтво.

Четвертою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності є мотивація до творчої діяльності та розвиток емоційно-образного мислення.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів неможливий без внутрішньої мотивації до творчої діяльності. Важливим аспектом є також формування емоційно-образного мислення, яке дозволяє дітям не лише засвоювати мистецький досвід, а й самостійно створювати художні образи, інтерпретувати їх та знаходити нові варіанти вираження власних почуттів і думок.

Дослідження природи творчості дозволяє стверджувати, що ключовим чинником творчого розвитку є мотивація. Серед основних видів мотивації у творчій діяльності науковці виокремлюють: внутрішню мотивацію – бажання створювати нове, відчуття радості від творчого процесу, що формується через позитивні емоції, зацікавленість, бажання самовираження; зовнішню мотивацію – схвалення дорослих, участь у конкурсах, нагороди, оцінки, яка може бути корисною, якщо підтримує інтерес до творчості, а не перетворює її на змагання.

Шляхами формування мотивації у молодших школярів науковці вказують:

– створення атмосфери емоційного комфорту, відсутність страху перед помилками, підтримка з боку вчителя та однокласників;

– включення ігрових елементів у навчальний процес, таких як: квести, рольові ігри, імпровізації, інтерактивні художні практики;

– надання свободи вибору, можливість дітям обирати матеріали, тематику робіт, види мистецької діяльності;

– демонстрація значущості творчих результатів – виставки, обговорення робіт, можливість презентувати власні ідеї;

– використання міжпредметних зв’язків, поєднання мистецтва з літературою, історією, природознавством сприяє поглибленню інтересу.

Розвиток емоційно-образного мислення у молодших школярів є необхідною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів. В наукових джерелах емоційно-образне мислення визначається як здатність дитини сприймати мистецькі твори, формувати власні образи, відчувати їх емоційний підтекст та відтворювати у творчості.

Основними особливостями емоційно-образного мислення у молодших школярів є: переважання яскравих, емоційно насичених образів; висока здатність до асоціацій, метафоричного сприйняття; розвинена уява та фантазія; емоційна відкритість до мистецтва.

Між мотивацією та емоційно-образним мисленням у творчому розвитку молодших школярі існує взаємозв'язок. Висока мотивація сприяє активному залученню дитини у творчий процес, що розширює її емоційно-образне мислення. Розвинене емоційно-образне мислення, у свою чергу, робить творчість більш виразною, цікавою, що підтримує мотивацію до діяльності.

Формування мотивації до творчої діяльності та розвиток емоційно-образного мислення є важливими педагогічними умовами розвитку творчих здібностей молодших школярів. Створення емоційно комфортного навчального середовища, застосування інтерактивних методів та ігрових підходів сприяють тому, що дитина не лише засвоює мистецький досвід, а й проявляє ініціативу, виявляє власні почуття через творчість і отримує задоволення від процесу самовираження.

П'ятою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів в інтегрованій художній діяльності є використання особистісно орієнтованого підходу.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні спрямований на врахування індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів та темпу розвитку кожної дитини. В контексті інтегрованої художньої діяльності цей підхід сприяє самовираженню, формуванню творчої самостійності та мотивації до мистецької діяльності.

Особистісно орієнтований підхід у мистецькому навчанні ґрунтується на принципах:

– індивідуалізації – врахування особистісних особливостей дітей;

– суб’єктності – активне залучення школярів до процесу навчання як рівноправних учасників;

– розвитку творчої самостійності – надання можливості учням обирати теми, техніки, форми вираження;

– створення ситуації успіху – позитивне підкріплення, що підвищує впевненість дитини у власних творчих силах.

Застосування особистісно орієнтованого підходу в інтегрованій художній діяльності дозволяє: розвивати уяву та оригінальність; стимулювати емоційну сферу; формувати відповідальність та ініціативність у створенні художніх робіт; підвищувати мотивацію до мистецької діяльності.

Особистісно орієнтований підхід є важливою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей молодших школярів. Він сприяє створенню атмосфери довіри, індивідуалізації мистецького навчання, підтримці креативного самовираження та розвитку внутрішньої мотивації. Це дозволяє кожній дитині відчути себе унікальною, розкрити свій творчий потенціал та здобути позитивний досвід мистецької діяльності.

Впровадження зазначених педагогічних умов сприяє формуванню творчого потенціалу молодших школярів, розширенню їхнього художнього досвіду, розвитку емоційно-образного мислення та вміння самовиражатися через мистецтво. Інтегрована художня діяльність стає не лише засобом навчання, а й ефективним способом формування креативної особистості в умовах сучасної освіти.

Отже, у ході дослідження було визначено та обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності. Вони забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини через поєднання різних видів мистецтва та стимулювання творчого самовираження.

Педагогічними умовами ефективного розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності нами визначено: створення креативного та емоційно сприятливого освітнього середовища (атмосфера свободи, довіри та підтримки сприяє прояву дитячої ініціативи та унікальності; стимулювання емоційної чутливості та самовираження через мистецтво підвищує мотивацію до творчості); інтеграція різних видів мистецтва у навчальний процес (поєднання музики, образотворчого мистецтва, театру, літератури та танцю формує цілісне художнє сприйняття; використання взаємопроникнення мистецьких засобів сприяє глибшому розумінню естетичних явищ і розширенню творчого потенціалу школярів); застосування діяльнісного та інтерактивного підходів у навчанні (використання творчих завдань, проєктної діяльності, інтерактивних методів сприяє активному залученню учнів у художній процес; групові та парні форми роботи розвивають комунікативні здібності, співпрацю та колективну творчість); мотивація до творчої діяльності та розвиток емоційно-образного мислення (використання ігрових методів, творчих конкурсів, емоційно забарвлених завдань сприяє підвищенню зацікавленості дітей мистецтвом; розвиток здатності до асоціативного мислення та уяви активізує творчий процес); використання особистісно орієнтованого підходу (урахування індивідуальних особливостей учнів та їхніх художніх вподобань допомагає розкрити їхній творчий потенціал; застосування диференційованих завдань дозволяє адаптувати навчальний процес до рівня розвитку кожної дитини).

Обґрунтовані педагогічні умови створюють сприятливі передумови для розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності. Вони сприяють формуванню креативного мислення, емоційно-образного сприйняття мистецтва, естетичного смаку та здатності до самовираження. Запровадження цих умов у навчальний процес відповідає сучасним освітнім тенденціям та сприяє реалізації концепції Нової української школи.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та розв’язання проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності. Результати теоретичного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і дозволили сформулювати наступні висновки:

1. На основі сучасних досліджень встановлено, що творчі здібності молодших школярів – це індивідуальні психологічні якості, що забезпечують здатність дітей до самостійного генерування нових ідей, створення оригінальних художніх образів та нестандартного вирішення завдань у різних видах діяльності. Вони включають розвинену уяву, гнучкість мислення, асоціативність, емоційну чутливість, здатність до імпровізації та творче самовираження. Творчі здібності мають складну багаторівневу структуру, яка включає когнітивні, емоційно-мотиваційні та особистісні компоненти. Творчі здібності проявляються через оригінальність, гнучкість мислення, здатність до дивергентного мислення та уяви, а також через високу мотивацію до творчої діяльності. З’ясовано, що розвиток творчих здібностей молодших школярів значною мірою залежить від сприятливого освітнього середовища, методів навчання та рівня підтримки з боку педагогів і батьків. Виявлено, що важливими умовами розвитку творчості є свобода вираження думок, стимулювання допитливості та надання можливостей для експериментування.

2. З’ясовано, що творча діяльність молодших школярів має низку характерних особливостей, зумовлених їхнім психофізіологічним розвитком та специфікою сприйняття навколишнього світу. Основними віковими особливостями творчості дітей молодшого шкільного віку є: активний розвиток уяви та образного мислення; емоційна чутливість та відкрите самовираження, здатність глибоко переживати та виражати свої почуття через художню творчість; перехід від мимовільного до довільного сприйняття, здатність до

аналізу, усвідомленого створення художніх образів; інтерес до гри, імпровізації та експериментування з матеріалами та засобами вираження; неусталеність творчого стилю, емоційно-чуттєве сприймання інтегрованих мистецьких форм. Інтеграція різних видів мистецтва, використання особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів у навчанні сприяють гармонійному розвитку їхніх творчих здібностей.

3. Досліджено сутність інтегрованої художньої діяльності, яка полягає у взаємодії різних видів мистецтва, що дає змогу молодшим школярам використовувати широкий спектр художньо-виражальних засобів. Це сприяє розвитку їхнього естетичного сприйняття, емоційно-образного мислення, уяви та асоціативності. Особливості інтегрованої художньої діяльності включають: гармонійне поєднання різних мистецьких напрямів, що розширює художній досвід дитини; взаємопроникнення мистецьких засобів, що дозволяє дітям виражати себе через музику, колір, рух, слово; формування креативного середовища, яке стимулює самостійність, ініціативність та творчу активність школярів; використання інтерактивних, діяльнісних і особистісно орієнтованих методів навчання, що посилюють мотивацію дітей до творчості. Вплив інтегрованої художньої діяльності на розвиток творчих здібностей молодших школярів полягає у: збагаченні сенсорного та емоційного досвіду дітей; формуванні навичок синтетичного сприйняття мистецтва; стимулюванні здатності до імпровізації, нестандартного мислення та самостійного художнього творення. Інтегрована художня діяльність є потужним інструментом розвитку творчого потенціалу молодших школярів, оскільки створює сприятливі умови для комплексного художнього розвитку, активізації уяви, емоційно-образного мислення та самовираження дітей. Вона відповідає концепції Нової української школи, яка передбачає інтеграцію мистецтва в освітній процес, сприяючи гармонійному розвитку особистості школяра.

4. Розроблено методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності, яке сприяє ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів та ґрунтується на використанні сучасних педагогічних підходів і методів, що

враховують вікові особливості дітей і сприяють їхній активній участі у творчому процесі.

Методологічною основою методичного забезпечення є: діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний, інтегративний і креативний підходи, які сприяють гармонійному розвитку творчого потенціалу учнів. Розроблене методичне забезпечення зорієнтовано на принципи інтеграції, емоційно-образного розвитку, свободи творчого самовираження та взаємодії різних мистецьких видів діяльності. Укладені методи навчання сприяють розвитку творчих здібностей: методи діяльнісного підходу (проєктна діяльність, художньо-творчі завдання, практичні експерименти); методи особистісно орієнтованого підходу (індивідуалізація творчих завдань, стимулювання самовираження та унікального стилю дітей); методи компетентнісного підходу (формування навичок міждисциплінарної творчої діяльності, розвиток рефлексивного мислення через аналіз власних творчих робіт); методи інтегративного підходу (поєднання різних видів мистецтва в одному завданні); методи креативного підходу (розвиток нестандартного мислення через імпровізаційні вправи, творчі завдання на асоціації, комбінаторні ігри). Запропоновані методи можуть бути використані в освітньому процесі початкової школи, зокрема в рамках реалізації Концепції Нової української школи.

Методичні розробки сприяють підвищенню мотивації молодших школярів до творчої діяльності, формуванню їхніх художньо-естетичних навичок та розвитку гнучкого мислення. Інтеграція мистецьких дисциплін дозволяє зробити навчальний процес більш захопливим, варіативним і відповідним до індивідуальних можливостей кожної дитини.

Методичне забезпечення інтегрованої художньої діяльності, розроблене в рамках дослідження, створює ефективне середовище для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Воно дозволяє поєднати різні мистецькі види діяльності, стимулює активність, ініціативність та індивідуальне

самовираження дітей, що відповідає сучасним освітнім вимогам і сприяє гармонійному розвитку особистості.

5. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності, які забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини через поєднання різних видів мистецтва та стимулювання творчого самовираження. Педагогічними умовами ефективного розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності нами визначено: створення креативного та емоційно сприятливого освітнього середовища (атмосфера свободи, довіри та підтримки сприяє прояву дитячої ініціативи та унікальності; стимулювання емоційної чутливості та самовираження через мистецтво підвищує мотивацію до творчості); інтеграція різних видів мистецтва у навчальний процес (поєднання музики, образотворчого мистецтва, театру, літератури та танцю формує цілісне художнє сприйняття; використання взаємопроникнення мистецьких засобів сприяє глибшому розумінню естетичних явищ і розширенню творчого потенціалу школярів); застосування діяльнісного та інтерактивного підходів у навчанні (використання творчих завдань, проєктної діяльності, інтерактивних методів сприяє активному залученню учнів у художній процес; групові та парні форми роботи розвивають комунікативні здібності, співпрацю та колективну творчість); мотивація до творчої діяльності та розвиток емоційно-образного мислення (використання ігрових методів, творчих конкурсів, емоційно забарвлених завдань сприяє підвищенню зацікавленості дітей мистецтвом; розвиток здатності до асоціативного мислення та уяви активізує творчий процес); використання особистісно орієнтованого підходу (урахування індивідуальних особливостей учнів та їхніх художніх вподобань допомагає розкрити їхній творчий потенціал; застосування диференційованих завдань дозволяє адаптувати навчальний процес до рівня розвитку кожної дитини).

Обґрунтовані педагогічні умови створюють сприятливі передумови для розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої

художньої діяльності, сприяють формуванню креативного мислення, емоційно-образного сприйняття мистецтва, естетичного смаку та здатності до самовираження. Запровадження цих умов в освітній процес відповідає сучасним освітнім тенденціям та сприяє реалізації концепції Нової української школи.

Таким чином, можна зробити висновок, що теоретичне дослідження спрямовано на ефективне розв’язання проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі інтегрованої художньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко Н. В. Педагогічна інтерпретація поняття художнього сприйняття дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2013. № 3. С. 40–44.

2. Бабенко А. Л. Сутність та зміст понять інтеграція та інтеграційне заняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка».* Ужгород, 2019. С. 9–12.

3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 2008. 204 с.

4. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.

5. Виховання художніх цінностей учнів в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти : метод. посібн. / Комаровська О. А., Миропольська Н. Є., Ничкало С. А., Руденко І. В., за ред. О. А. Комаровської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 179 с.

6. Володіна-Панченко Н. В. Уроки різнокольорового чарівництва. *Початкова школа*. 2016. № 10. С. 26–29.

7. Волощук І. С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. Київ : Пед. думка, 2018. 160 с.

8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.

9. Демченко І. Творчий розвиток молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Рідна школа*. 2020. № 6. С. 62–64.

10. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). Київ : Райдуга, 1994. 27 с.

11. Державний стандарт початкової освіти URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text (дата звернення 24.08.2024).

12. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. Київ : Академвидав, 2008. 431 с.

13. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

14. Естетика : підр. / Левчук Л. Т., Кучерюк Д. Ю., Панченко В. І. за заг. ред. Л. Т. Левчук. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 520 с.

15. Желанова В. В. Напрями реалізація стратегії інтеграції в сучасній освіті України. *Нові технології навчання: зб. наук. праць*. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2020. Вип. 94. С. 132–137.

16. Жуков В. П. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи : дис…. доктора філософії: 011. Харків, 2020. 374с.

17. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : навч. посібник для студентів вищ.навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.

18. Качуровський М. О., Наумкіна О. А., Цикін В. О. Синергетика: нове мислення: навч. посібн. Суми : Сумський ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2000. 127 с.

19. Клепіков О. І., Кучерявий І. Т. Творчість як діяльнісний спосіб життя людини : навч. посібник. Київ : Знання, 1996. С. 13–50.

20. Клепіков О. І. Творчість: істина, краса, благо. Київ : Знання, 2011. 48 с.

21. Клименко В. В. Психологія творчості: навч. посібн. для вузів. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.

22. Козак Л. В., Бухал Л. Г., Нікітіна Н. Д. Закономірності використання інтеграційних форм організації роботи зі старшими *дошкільникам. Інноваційна педагогіка.* Випуск 18, 2019. С. 164–168.

23. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів: Система літературних завдань. Київ : Шкільний світ, 2010. 120 с.

24. Концепція національного виховання. *Рідна школа.* 1995. № 12. С. 18–25.

25. Костюк Г. С. Вікова психологія. Київ : Рад. школа, 1976. 272 с.

26. Кучерявий І. Т., Клепіков О. І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посібник. Київ : Вища шк., 2020. 288 с.

27. Кучерявий О. Г. Педагогіка і психологія дитячої творчості: Аспект самоформування вмінь організовувати творчість дітей : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2018. 156 с

28. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання : навч.-мет. посіб. Бердянськ :[б. в.], 2016. 346 с.

29. Маловицька Л. Звук і колір: феномен синестезії у творчому мисленні генія-митця. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення*. Житомир : Житомир. держ. центр наук.-технічної і економічної інформації, 2009. С. 55–58.

30. Масол Л. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2019. 208 с.

31. Масол, Л. М. Теоретико-методологічні засади загальної мистецької освіти та поліхудожнього виховання: культурно-антропологічний підхід. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2009, № 30. С. 180–188.

32. Масол Л. , Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво : підр. для 1 класу. Київ : Генеза, 2018. 144 с.

33. Масол Л., Гайдамака О., Колотило О. Мистецтво. 2 клас. Конспект-конструктор уроків мистецтва : домінанти змісту і методики. Київ : Генеза, 2019. 80 с.

34. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття Київ : Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.

35. Михайлова Л. М. Виховуємо красою: метод. посіб. Запоріжжя : Акцент Інвест-Трейд, 2014. 268 с.

36. Мовчан В. С.. Естетика: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Знання, 2011. 527 с.

37. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. *Обдарована дитина.* 2004. № 6. С. 2–10.

38. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : Літера ЛТД, 2016. 40 с.

39. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу/Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Київ : Генеза, 2019. 256 с.

40. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти / М. Кірик, Л. Данилова. Львів : Світ, 2019. 136 с.

41. Нова українська школа: порадник для вчителя/за заг.ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

42. Психологічна енциклопедія / під ред. О. М. Степанова. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

43. Психологія творчості: навч. посібн. для студентів педагогічних ВНЗ. Одеса : Державний заклад ПНПУ ім. К. Д.Ушинського, 2010. 182 с.

44. Рагозіна В. В. Формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної діяльності. Київ :[б. в.], 1999. 19 с.

45. Рахманова О. К. Синестезійність у творчій музичній діяльності молодших школярів. *Наукові записки.* Серія : Педагогічні науки, 2018. № 163, С. 206–209.

46. Родигіна, І. В. Компетентнісний підхід в освіті: філософський базис. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації:* матеріали методологічного семінару (м. Київ, 3 квітня 2014 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. С. 78–85.

47. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

48. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

49. Рудницька Н., Тарнавська Н. Дидактична суть інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання математики в закладі дошкільної освіти та початковій школі. *Молодь і ринок*. 2018. № 7 (162). С. 46–51.

50. Савченко О. Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків. *Початкова школа.* 2006. № 1. С. 2–7.

51. Сарнавська О. В. Інваріантність інтерпретації синестезії та її роль в естетичній чуттєвості. *Гуманітарний вісник ЗДІА.* 2010. Випуск 42. С. 145–154.

52. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підр.. Київ : Міленіум, 2006. 128 с.

53. Старовойт Л. В. Сучасний стан проблеми художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. *Молодь і ринок*. 2007. № 3–4. С. 142–148.

54. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. *Шлях освіти.* 1996. № 1. С. 14–17.

55. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Рад. шк., 1985. 557 с.

56. Тарасенко Г., Заболотна Н. Запрограмувати на творчість : мовленнєвотворча робота з обдарованими дітьми. *Дошкільне виховання*. 2002. № 8. С. 21–23.

57. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

58. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

59. Шульга Л. М. Сприйняття творів живопису дітьми дошкільного віку на основі діяльнісного підходу. *Електронний збірник наукових праць ЗОІППО*, 2022. № 4(51) URL : https://drive.google.com/file/d/144AIjCtlE _GiLtoPfwLa_ ycW5gvc84se/view (дата звернення 29.11.2024).

60. Gardner H. Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century. New York, NY : Basic Books, 1999. 258 p.

61. Guilford J. P. Creativity. *American Psychologist.* 1950. № 5(9). P. 444–454.

62. Maslow A. H. Motivation and Personality. New-York : Harper & Row, 1970. 369 p.

63. Piaget J. Judgment and reasoning in the child. London, UK : Routledge &Kegan Paul, 1928. 156 p.

64. Torrance E. The nature of creativity as manifest in its testing. / Ellis PaulTorrance; R. Stemberg, T. Tardif (eds). *The nature of creativity.* 1988. P. 43–75.

ДОДАТКИ

Додаток А.

ВАРІАНТИ РОЛЬОВИХ ІГОР З ІНТЕГРОВАНОЮ ХУДОЖНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1. Театралізована гра «Чарівна казка»

Мета: розвинути уяву, емоційно-образне мислення, акторські здібності.

Види мистецтва: література (створення казкового сюжету), театр (рольова гра), образотворче мистецтво (створення декорацій і костюмів), музика (супровід, виконання пісень).

Процес: діти обирають персонажів, розігрують власну або відому казку, використовуючи костюми та декорації.

2. Гра «Музичні художники»

Мета: стимулювати креативне мислення, розвинути асоціативне сприйняття мистецтва.

Види мистецтва: музика (прослуховування та аналіз), образотворче мистецтво (створення малюнків на основі емоційного враження від музики).

Процес: діти слухають музичний твір, після чого малюють асоціативний образ або сцену, яку уявили під час прослуховування.

3. Пластична імпровізація «Танцюючі фарби»

Мета: розвинути пластичну виразність, відчуття ритму, здатність до імпровізації.

Види мистецтва: хореографія (рухи, танець), образотворче мистецтво (створення колективного полотна фарбами, що відображає ритм музики). Процес: діти рухаються під музику, а потім відображають рухи та відчуття через кольори та лінії у колективному художньому творі.

4. Гра «Майстерня чарівних історій»

Мета: розвинути навички фантазування, драматургічні та мовленнєві здібності.

Види мистецтва: література (створення історій), театр (рольова гра), образотворче мистецтво (ілюстрування історій).

Процес: діти придумують та розігрують власні історії, створюють до них ілюстрації або лялькових персонажів.

5. Гра «Музична картина»

Мета: навчити дітей поєднувати різні види мистецтва через емоційне сприйняття.

Види мистецтва: музика (створення ритму та мелодії), образотворче мистецтво (малювання), театр (інсценізація картини). Процес: спочатку діти малюють картину під музику, потім створюють сценку або невелику драматизацію за мотивами картини.

Очікувані результати системи рольових ігор:

1. Розвиток творчих здібностей – діти навчаються виражати свої ідеї через мистецькі форми.

2. Формування емоційної чутливості – рольові ігри допомагають дітям краще розуміти та виражати власні почуття.

3. Покращення комунікативних навичок – інтерактивні художні завдання сприяють співпраці та розвитку мовлення.

4. Залучення до мистецтва – діти природно знайомляться з різними видами мистецтва у невимушеній ігровій формі.

5. Розвиток критичного та креативного мислення – через експерименти, імпровізацію та художнє самовираження.

Додаток Б.

МАЙСТЕР-КЛАСИ З ХУДОЖНЬОЮ ІНТЕГРАЦІЄЮ ТА РОЗВИТКОМ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

1. Майстер-клас «Казкова галерея» (Образотворче мистецтво + Література + Театр)

Мета: навчити дітей створювати ілюстрації до казок, розвивати навички командної роботи.

Процес: Діти обирають улюблену казку або вигадують власну. У групах створюють серію ілюстрацій до сюжету, розподіляючи ролі між учасниками (художник, дизайнер, розповідач). Наприкінці вони презентують історію у форматі театру тіней або лялькового театру.

2. Майстер-клас «Музика в кольорах» (Музика + Образотворче мистецтво)

Мета: розвинути асоціативне мислення, навчити виражати почуття через колір і звук.

Процес: Діти слухають різні музичні композиції та діляться враженнями. Використовуючи фарби, створюють малюнки, що передають настрій музики. В групах пояснюють свої роботи, використовуючи асоціації та емоційний опис.

3. Майстер-клас «Танцюючі історії» (Хореографія + Література + Театр)

Мета: навчити дітей виражати сюжет через рухи, покращити координацію та невербальне спілкування.

Процес: Діти придумують короткі історії або беруть знайомі сюжети. У групах розробляють хореографічну композицію, що передає сюжет без слів. Інші групи намагаються «розгадати» історію та придумати їй назву.

4. Майстер-клас «Звуки природи» (Музика + Театр + Екологічна тематика)

Мета: навчити дітей створювати звукові композиції за допомогою природних матеріалів і власного голосу.

Процес: Діти досліджують звуки навколо (шелест листя, стукіт камінців, плескіт води). У групах створюють власні композиції, використовуючи підручні матеріали. Презентують композиції у форматі театру звуків, імітуючи природні явища.

5. Майстер-клас «Костюмована імпровізація» (Театр + Образотворче мистецтво + Музика)

Мета: навчити дітей створювати костюми зі звичайних матеріалів та імпровізувати.

Процес: Діти отримують завдання створити персонажа з доступних матеріалів (паперу, тканини, картону). Кожна група готує коротку сценку, де вони представляють своїх персонажів. Глядачі вгадують характер і історію персонажів за їхніми костюмами та діями.

Очікувані результати:

1. Розвиток творчих здібностей – діти навчаються виражати ідеї через різні мистецькі форми.
2. Покращення комунікативних навичок – робота в групах допомагає розвивати взаємодію та вміння домовлятися.
3. Формування емоційної чутливості – мистецтво допомагає дітям краще розуміти свої емоції та почуття інших.
4. Розвиток критичного мислення – діти аналізують процес і результати роботи, вчаться рефлексії.
5. Підвищення мотивації до навчання – інтеграція мистецтв робить навчання цікавим та емоційно насиченим.

Додаток В.

ВАРІАНТИ ТВОРЧИХ ЕКСПЕРИМЕНТІВ З ПРИРОДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

1. «Малюнок природними фарбами» (Живопис + Експериментування)

Мета: ознайомити дітей з альтернативними художніми засобами та розширити їхнє уявлення про кольори.

Матеріали: сік ягід, буряка, моркви, куркуми, листя, вугілля, кава.

Процес: Діти готують природні фарби, експериментуючи з різними кольорами. Виконують малюнки природними фарбами, змішуючи їх для отримання нових відтінків. Обговорюють, які емоції викликає створений ними живопис.

2. «Природний мозаїчний килим» (Аплікація + Композиція)

Мета: навчити дітей використовувати природні матеріали для створення художніх композицій.

Матеріали: листя, квіти, гілочки, насіння, камінці, пісок.

Процес: Діти збирають природні матеріали та розглядають їхню текстуру, форму. У групах створюють мозаїку на задану тему (наприклад, «Осінній парк», «Казковий ліс»). Презентують свої роботи, пояснюючи використані матеріали та їхню символіку.

3. «Скульптури з глини та природних матеріалів» (Ліплення + Моделювання)

Мета: розвинути тактильне сприйняття та просторове мислення.

Матеріали: глина, гілочки, камінці, мушлі, шишки, трава.

Процес: Діти створюють скульптури, використовуючи природні матеріали як елементи декору. Експериментують з формами та поєднанням різних матеріалів. Влаштовують виставку робіт, пояснюючи ідеї своїх композицій.

4. «Флористичний театр» (Театр + Дизайн костюмів)

Мета: навчити дітей створювати образи персонажів за допомогою природних матеріалів.

Матеріали: великі листки, квіти, трава, пір’я, кора дерев, плоди.

Процес: Діти створюють костюми або маски для казкових героїв. У групах розігрують міні-сценки, використовуючи свої костюми. Інші учасники вгадують образи та емоції героїв.

5. «Музика природи» (Музичне мистецтво + Експериментування зі звуками)

Мета: розвинути слухове сприйняття та уяву через створення природних звукових композицій.

Матеріали: сухі гілки, жолуді, камінці, шкаралупа горіхів, мушлі, вода.

Процес: Діти досліджують звуки, які можна отримати з природних матеріалів. Створюють власні музичні інструменти та експериментують з ритмами. Виконують імпровізаційні композиції, використовуючи «музичні» природні об’єкти.

Очікувані результати:

1. Розвиток творчих здібностей – використання природних матеріалів стимулює уяву та креативне мислення.

2. Формування екологічної свідомості – діти вчаться бачити красу природи та використовувати її ресурси відповідально.

3. Збагачення сенсорного досвіду – робота з природними текстурами покращує тактильне та візуальне сприйняття.

4. Підвищення мотивації до творчості – експериментальна діяльність робить мистецький процес захопливим та цікавим.

5. Розвиток комунікативних навичок – робота в групах сприяє взаємодії та колективній творчості.